

اجلاس هزاره مجمع عمومی و وضعیت حقوق بشر در ایران

حسین مهرپور

مقدمه

ایران و ابراز نگرانی از ادامه نقض آن در پنجاه و پنجمین اجلاس عادی مجمع عمومی سازمان ملل در آغاز هزاره سوم میلادی از نیمه شهریور تا اواخر آذر سال جاری (۷۹) در نیویورک برگزار شد. یکی از موضوعات مهم که

امسال نیز در دستور کار مجمع عمومی و کمیته سوم آن قرار داشت مسئله حقوق بشر در ابعاد گوناگون آن و بررسی وضعیت حقوق بشر در کشورهای مختلف بود. وضع حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران نیز طبق سنت چندین ساله در دستور کار قرار داشت. گزارش کتبی

نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر منتشر و گزارش شفاهی او نیز استماع شد و سرانجام قطعنامه‌ای در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران و ابراز نگرانی از ادامه نقض آن در پنجاه و پنجمین اجلاس عادی مجمع عمومی سازمان ملل در آغاز هزاره سوم میلادی از نیمه شهریور تا اواخر آذر سال جاری (۷۹) در نیویورک برگزار شد. یکی از موضوعات مهم که امسال نیز در دستور کار مجمع عمومی و کمیته سوم آن قرار داشت مسئله حقوق بشر در ابعاد گوناگون آن و بررسی وضعیت حقوق بشر در کشورهای مختلف بود. وضع حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران نیز طبق سنت چندین ساله در دستور کار قرار داشت. گزارش کتبی نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر منتشر و گزارش شفاهی او نیز استماع شد و سرانجام قطعنامه‌ای در مورد وضعیت حقوق بشر در

اعلامیه هزاره سازمان ملل متحد و حقوق بشر

در آغاز شروع به کار مجمع عمومی، اجلاس هزاره سران نیز از ۶ تا ۸ سپتامبر (۱۶ تا ۱۸ شهریور ماه) تشکیل شد و رؤسای جمهور، سلاطین و نخست‌وزیران کشورهای مختلف عضو سازمان ملل در مقر این سازمان حضور یافتند و هر یک دیدگاه‌های خود را در خصوص مسائل مختلف جهانی ابراز داشتند و در پایان با

تصویب مجمع عمومی^۱ اعلامیه‌ای که به نام اعلامیه هزاره سازمان ملل متحد نامیده شد، منتشر کردند. در این اعلامیه سران کشورها با سازمان ملل و منشور آن تجدید میثاق نموده و در خصوص موضوعات مختلف از جمله مسائل مربوط به حقوق بشر، دیدگاه خود را ابراز داشتند. در بند ۱ این اعلامیه تحت عنوان "اصول و ارزشها" آمده است: ما سران کشورها در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک از تاریخ ۶ تا ۸ سپتامبر ۲۰۰۰ دور هم جمع شدیم تا با سازمان ملل متحد و منشور آن بعنوان پایه‌های جدایی ناپذیر جهان خواهان صلح و رفاه و عدالت، تجدید میثاق نمائیم.

ما می‌پذیریم که علاوه بر مسئولیتهای جداگانه‌ای که هر یک نسبت به کشورهای خود داریم یک مسئولیت جمعی نیز برای حمایت از اصول: کرامت انسانی، تساوی و عدالت در سطح جهانی داریم و بنابراین بعنوان رهبران جهان، در مقابل همه مردم دنیا و مخصوصاً اقشار آسیب‌پذیر، بویژه کودکان که آینده به آنها تعلق دارد، وظیفه و مسئولیت داریم.

در قسمت ۴ بند ۱ این اعلامیه، سران کشورها تعهد و جهت‌گیری اصلی خود را برای برقراری عدل و صلح پایدار در سراسر جهان، رعایت حقوق بشر و آزادیهای اساسی، رعایت تساوی حقوق برای همه بدون هیچگونه تبعیض از حیث نژاد، جنس، زبان یا مذهب اعلام داشتند. در قسمت ۶ بند ۱ اعلامیه آمده است: ما

برخی از ارزشهای اصلی را بعنوان اصول زیربنایی و ضروری برای روابط بین‌المللی به رسمیت می‌شناسیم که این ارزشها عبارتند از: آزادی، تساوی، همبستگی، تساهل و تسامح، حفظ طبیعت و مسئولیت مشترک.

و در بیان آزادی گفته شده است: مردان و زنان حق دارند آزاد از گرسنگی و ترس و اعمال خشونت و زور و بی‌عدالتی، با شرافت زندگی کنند و فرزندانشان را تربیت نمایند و حکومت دموکراسی و مشارکتی که مبتنی بر خواست مردم است بهترین تضمین برای تأمین این حقوق میباشد.

در بند ۱۵ اعلامیه تحت عنوان: «حقوق بشر و دموکراسی و حکومت شایسته» آمده است: ما از هیچ کوششی برای ارتقاء دموکراسی و تقویت حکومت قانون و رعایت همه حقوق و آزادیهای اساسی و از جمله حق توسعه دریغ نخواهیم کرد.

ما مصمم هستیم که بطور کامل اعلامیه جهانی حقوق بشر را محترم شمرده و به آن عمل کنیم.

تصمیم داریم در کشورهاییمان در زمینه حفظ و حمایت کامل از حقوق مدنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای همه تلاش نمائیم.

مصمم هستیم ظرفیت و صلاحیت کشورمان را برای اجرای اصول و رویه‌های دموکراسی، و رعایت حقوق بشر و احترام به حقوق بشر از

۱- سند شماره A/۵۵/L.۲

منتشر شده معرفی میکنند و بحث آزاد و سؤال و جواب پیرامون گزارش مطرح میشود. قطعنامه‌های گوناگون نیز مطرح و پس از تصویب کمیته برای تصویب نهائی به جلسات مجمع عمومی ارائه میگردد.

گزارش کمیسر عالی حقوق بشر

در اینجا اشاره‌ای کوتاه به گزارش نسبتاً مفصل کمیسر عالی حقوق بشر سازمان ملل خانم "مری رابینسون" مینمایم و ترسیمی را که از وضعیت حقوق بشر در آغاز قرن بیست و یکم دارد راه می‌دهم، فکر میکنم اطلاع بر آن خالی از فایده نباشد.

کمیسر عالی حقوق بشر در چهارمین گزارش سالانه خود به کمیته سوم که در تاریخ ۲۴ اکتبر ۲۰۰۰ ارائه شد، اظهار داشت: ناگزیرم گزارش خود را با تذکری تلخ و تیره آغاز نمایم. وی گفت: جای تأسف است که ناگزیرم بگویم در مجموع وضعیت حقوق بشر در سراسر دنیا نگران‌کننده است و در برخی مناطق مانند خاورمیانه و آفریقا وضع به حدی رسیده که موجب نگرانی عمیق و جدی است.

کمیته سوم نخستین اجلاس هزاره خود را در محیط عبرت‌آموزی برگزار میکند، بحران در خاورمیانه بجایی رسیده که کمیسیون حقوق بشر ناگزیر شد جلسه ویژه‌ای برای آن تشکیل دهد وضع در کشورهایی چون برون‌دی و کنگو

جمله حقوق اقلیتها بالا ببریم.

تصمیم داریم با هر نوع خشونت علیه زنان مبارزه کرده، و کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان را اجرا نمائیم.

مصمم هستیم آزادی رسانه‌ها را برای انجام دادن نقش اساسیشان تضمین کنیم و حق عموم را برای دستیابی به اطلاعات به رسمیت بشناسیم.

دبیر کل سازمان ملل متحد نیز گزارش مفصلی تحت عنوان: «ما مردم: نقش سازمان ملل متحد در قرن بیست و یکم»^۲ ارائه داد و مسائلی چون قرن جدید، چالش‌های جدید، جهانی‌شدن چالش سال ۱۹۴۵ و چالش امروز، نگرانی‌های مردم، آزادی از فقر، آزادی از ترس، تجدید ساختار سازمان ملل، مسئولیت سازمان ملل بر شناسائی کرامت و ارزش انسانی، رعایت حقوق بشر و تساوی حقوق مردان و زنان و پیشرفت اجتماعی و... را مطرح نمود.

مباحث مربوط به حقوق بشر در کمیته سوم مجمع عمومی سازمان ملل مطرح میشود، در این کمیته، بحثهای عمومی در زمینه موضوعاتی چون اجرای ابزارهای حقوق بشر، موضوعات حقوق بشر و شیوه‌های جایگزین برای برخورداری مؤثر از حقوق بشر و آزادیهای اساسی از سوی نمایندگان کشورها بعمل می‌آید، گزارشهایی از سوی مقامات حقوق بشر سازمان ملل داده میشود، گزارشگران ویژه موضوعی و کشوری گزارش خود را که مکتوب آن قبلاً

دموکراتیک بسیار بد است.

کمیسر عالی گفت: بطور خلاصه علی‌رغم بیش از پنجاه سال رشد و توسعه معیارها، نهادها، مأموریتها و فعالیت‌های بین‌المللی حقوق بشر، ما پیشرفت بسیار کمی در مسائل کلیدی حقوق بشر در جلوگیری از نقض آشکار حقوق بشر و اجرای عمل به موازین مسلم و شناخته شده حقوق بشر داشتیم.

وی سپس از تشکیل اجلاس ویژه کمیسیون حقوق بشر برای بررسی نقض حقوق بشر در سرزمینهای اشغالی فلسطین و تصمیم به تشکیل یک کمیسیون ویژه تحقیق و بازرسی در این خصوص صحبت کرد، و گزارشی از وضعیت حقوق بشر در کشورهای یوگسلاوی، سیرالئون، جمهوری دموکراتیک کنگو، چین و تیمور شرقی ارائه داد و راجع به نظام کاری نهادهای معاهداتی حقوق بشر سازمان ملل (TREATY BODIES) توضیحاتی داد.

قطعه‌نامه‌های مختلفی در زمینه‌های گوناگون از قبیل: حقوق بشر و تنوع فرهنگی، رفع هر نوع نابردباری مذهبی، جهانی شدن و تأثیر آن بر حقوق بشر، تقویت حکومت قانون، تصویب شد. دو قطعه‌نامه موازی در زمینه رفع خشونت و ارتکاب جنایت علیه زنان با دو دیدگاه مطرح و یکی با اجماع و دیگری با اکثریت آرا به تصویب رسید. قطعه‌نامه اول از سوی کشورهای اسلامی و آسیایی با عنوان: رفع هر نوع خشونت از جمله جنایت علیه زنان و قطعه‌نامه دیگر از

سوی اروپائیان با عنوان: رفع هر گونه جنایت علیه زنان تحت نام شرف. قطعه‌نامه گفتگوی تمدن‌ها نیز که به ابتکار ایران مطرح شد و سال ۲۰۰۱ بعنوان سال گفتگوی تمدن‌ها نامیده شده با اجماع در مجمع عمومی تصویب شد و در آن به مسئله حقوق بشر و توجه به تنوع فرهنگها و پذیرش تساهل و بردباری و حفظ دستاوردهای مشترک ارزشهای انسانی اشاره شده است. در این نوشته کوتاه فرصت پرداختن به همه این قطعه‌نامه‌ها که بعضی از آنها اهمیت زیادی دارند، نیست.

بررسی وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران

طبق روال سالهای قبل امسال نیز مسئله وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران در کمیته سوم مطرح شد، گزارشگر ویژه کمیسیون حقوق بشر در خصوص وضعیت حقوق بشر در ایران آقای "موریس کاپیتورن" گزارش مکتوب خود را به سازمان ملل تقدیم کرده بود که به شماره A/۵۵/۳۶۳ ثبت شده بود و روز چهارشنبه اول نوامبر ۲۰۰۰ نیز در کمیته سوم حضور یافت و گزارش خود را معرفی نمود.

نگاهی به محتوای گزارش نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر

آقای موریس کاپیتورن^۳ نماینده ویژه کمیسیون

3- Maurice Copithorne

حقوق بشر درمورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران ششمین سال مأموریت خود را پشت سر می‌گذارند و در این مدت فقط یکبار در اواخر اولین سال مأموریت خود (زمستان - ۷۴) موفق شد از ایران دیدن کند و در سالهای بعد اجازه دیدار از ایران را پیدا نکرد و احتمالاً امسال، آخرین سال مأموریت او باشد و اگر همچنان وضعیت حقوق بشر تحت نظارت سازمان ملل باقی بماند، احتمالاً فرد دیگری بجای او منصوب خواهد شد. آقای کاپیتورن ششمین گزارش خود را به مجمع عمومی سازمان ملل تقدیم داشت. این گزارش دوره زمانی ۷ ماه از اول ژانویه تا ۱۵ اوت ۲۰۰۰ (۱۱ دیماه ۷۸ تا مرداد ۷۹) را دربر میگیرد و مشتمل بر ۱۰ بخش و ۱۷ صفحه به اضافه ۶ صفحه ضمیمه است. عنوان گزارش بدین شرح است: (گزارش مقدماتی نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر در مورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران).

عناوین دهگانه گزارش نماینده ویژه بدین شرح است:

- ۱- مقدمه
- ۲- فعالیتهای و منابع نماینده ویژه
- ۳- آزادی بیان
- ۴- وضعیت زنان
- ۵- مسائل قضائی
- ۶- قتل و ناپدیدشدن روشنفکران و مخالفین سیاسی

۷- وضعیت اقلیتهای
۸- دیگر موضوعات مهم
۹- مکاتبه با جمهوری اسلامی ایران
۱۰- جمع‌بندی.

ویژگی بارز گزارش کاپیتورن را میتوان در توجه خاص او به طرح مسئله اقلیتهای قومی، وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و اختصاص دادن عنوانی برای شورای نگهبان و انتقاد به عملکرد آن شورا برشمرد. برای اطلاع علاقمندان و دست‌اندرکاران به دیدگاه نماینده ویژه که به‌رحال مبنای اصلی و رسمی صدور قطعنامه نقض حقوق بشر علیه جمهوری اسلامی ایران میشود. نگاهی به هر یک از عناوین گزارش می‌افکنیم.

۱- مقدمه: آقای کاپیتورن در مقدمه گزارش خود ۷ ماهه اول سال ۲۰۰۰ را دوره پرتنش در جمهوری اسلامی ایران میداند که مسئله حقوق بشر عمده‌ترین موضوعات و حوادث این چند ماه را تشکیل میدهد. مهیج‌ترین حوادث این دوره حمله سریع به آزادی بیان بود که منجر به بستن تقریباً "تمامی روزنامه‌های اصلاح‌طلب شد. این حادثه مخصوصاً از این جهت قابل توجه است که استقرار فرهنگ بحث آزاد که در آزادی مطبوعات تجلی پیدا میکند مرکز ثقل هدف اعلام شده رئیس‌جمهور در ایجاد جامعه مدنی بشمار میرود. شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی موجب کاهش رشد و توسعه در کشور شده و به نحو شگفت‌انگیزی تلاش برای

مهاجرت را در بسیاری از ایرانیان موجب شده است، طبق گزارش مطبوعات ۸۰ درصد دانشجویانی که در المپیادهای علمی جهانی موفقیتی بدست آورده‌اند هم اکنون در خارج از کشور تحصیل میکنند، حدود ۱۵۰/۰۰۰ دکتر و مهندس ایرانی در ایالات متحده آمریکا زندگی میکنند، یک مقام رسمی دولت، رشد این مهاجرت را با فقدان امنیت اجتماعی و عدم توجه کافی به حقوق این نخبگان در کشور مرتبط میدانست. بطور کلی سفارتخانه‌های خارجی در تهران از افزایش سریع درخواست مهاجرت گزارش میدهند.

بسیاری از مسائل اجتماعی که اغلب آنها ابعاد حقوق بشر دارد ناشی از بحران‌های اقتصادی مخصوصاً بیکاری و بالا بودن نرخ تورم است. فقرا و محرومین رنج و سختی ناشی از مدیریت بد اقتصادی را تحمل میکنند.

ساختار حکومت در ایران هنوز علت عمده مشکلاتی است که رودرروی جامعه قرار دارد. رقابت وسیع بین قوای حاکم، بی‌کفایتی و عدم صلاحیت که مشخصه بارز بوروکراسی است سد راه حرکت به سمت فرهنگ حقوق بشر است. علی‌رغم وعده‌هایی که برای اصلاحات جامع داده شد ولی هنوز زمینه حکومت قانون فراهم نشده است، دستاورد اندکی در زمینه رفع موانع سیستماتیک برای پیشرفت بدست آمده و کارهای زیادی باید صورت گیرد. مضافاً آن که پیشرفت چندانی در زمینه تساوی حقوقی دیده

نمیشود. زنان و اقلیتها بطور جدی در قانون و در عمل از حقوق خود محرومند، نه قوه مجریه و نه قوه مقننه نقش رهبری را در رفع موانع قانونی و اجتماعی بعهدہ نگرفتند هر چند علائمی برای تغییرات مخصوصاً در مورد زنان از مجلس جدید دیده میشود.

۲- فعالیتهای و منابع اطلاعاتی نماینده ویژه:

در این قسمت آقای کاپیتورن اشاره میکند که برای انجام مأموریتش از منابع اطلاع‌رسانی زیادی استفاده کرده از جمله دولت جمهوری اسلامی ایران، دیگر دولتها، افراد، سازمانهای غیر دولتی و رسانه‌های جمعی بین‌المللی و ایرانی.

در خلال دوره بررسی، نماینده ویژه اطلاعات مکتوبی از سازمانهای غیر دولتی مشروحه زیر بدست آورده است: اتحادیه دفاع از حقوق بشر در ایران، عفو بین‌الملل، جامعه بین‌المللی بهائیان، کمیته دفاع از آزادی در ایران، انجمن دفاع از زندانیان سیاسی، کمیته حمایت از روزنامه‌نگاران، جنبش قانون اساسی در ایران، حزب دموکرات کردستان ایران، دیده‌بان حقوق بشر^۴، قلم بین‌المللی مرکز آمریکا، کمیته نویسندگان انجمن بین‌المللی قلم در زندان، اتحادیه چپ کارگری ایران، شورای ملی مقاومت ایران، سازمان دفاع از قربانیان خشونت، گزارشگران بدون مرز، تحقیق اجتماعی و جامعه دفاع از زندانیان سیاسی در ایران.

۳- آزادی بیان: در اینجا نماینده ویژه وارد

مسائل ماهوی شد و وضعیت آنها را در دوره تحت نظارت از لحاظ وضعیت حقوق بشر تشریح نموده است.

تحت عنوان فوق دو موضوع: رسانه‌های گروهی و اعتراضات دانشجویان را مورد بررسی قرار داده است.

الف - رسانه‌های گروهی: نماینده ویژه میگوید: در دوره تحت نظارت، بستن مطبوعات اصلاح طلب شاید در خود جمهوری اسلامی ایران بزرگترین ماجرا محسوب شود و از طرفی آشکارترین وجه سرکوب وسیع حقوق بشر می‌باشد. به هنگام تهیه این گزارش حدود ۲۲ روزنامه و نشریه بسته شدند و حداقل همین تعداد از ناشرین و نویسندگان، محکوم، زندانی و یابه پرداخت جریمه نقدی مجازات شدند یا بوسیله دادگاههای مختلف که هم اکنون خود را در زمینه مطبوعات صالح میدانند فراخوانده شدند.

در مارس ۲۰۰۰، پس از انتخابات مجلس ششم، مجلس پنجم که دورانش رو به پایان بود یک قانون اصلاحی تصویب کرد که به دادگاههای مختلف از جمله دادگاه مطبوعات صلاحیت گسترده و اختیار رسیدگی خارج از نظم و قاعده داد که تضمینات محدود رسیدگی عادلانه هم که در قانون قبلی وجود داشت از بین برد. نتیجه این امر، پدید آمدن یک نظام واقعا" خشن و سختگیرانه‌ای شد که به ساکت کردن روزنامه‌های اصلاح طلب منتهی گردید.

در ظرف چند روز در اواخر ماه آوریل سال جاری ۱۴ روزنامه با دستور قضائی و ظاهرا" بدون استماع مدافعات صاحبان آن بسته شدند. بنظر میرسد، دادگاه مطبوعات، بیش از آنکه مدافع حقوق مطبوعات باشد به یک نهاد کنترل کننده دیگری برای سرکوب آزادی بیان تبدیل شده است. هم اکنون حتی بدون وجود شاکی، رسیدگی میکند، یک روزنامه متذکر شده است که علی‌الاصول، آن چه مردم، انتظار دارند، این است که متهم، ابتدا به دادگاه احضار شود و سپس اتهامات مشخص و روشن به او تفهیم گردد و سپس او بتواند بوسیله وکیل مدافع از خود دفاع نمایند و آنگاه دادگاه تصمیم خود را اتخاذ نماید.

در اوت ۲۰۰۰، مجلس ششم، تلاش کرد با تصویب اصلاحیه‌ای زیانهای ناشی از مصوبه مجلس قبلی را از میان بردارد ولی با دخالت ظاهرا" غیرمنتظره مقام معظم رهبری، این کار متوقف شد. تعداد کمی از نمایندگان مجلس اعتراض کردند و رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس، استعفای خود را تسلیم نمود و اعلام کرد، وظیفه شرعی‌اش حکم میکند که از مجلس دفاع کند. گروههای غیر قانونی تظاهرکنندگان در بیرون از مجلس به وضوح تهدید میکردند و رادیو تلویزیون دولتی که حامی دیدگاه محافظه‌کاران است تبلیغات منفی را دامن زد که به دعوا و منازعه در صحن مجلس منجر شد.

ب - اعتراضات دانشجویی: در این قسمت

نماینده ویژه با اشاره به حوادث تیرماه ۷۸ کوی دانشگاه تهران و دانشگاه تبریز که در گزارش قبلی خود به آن اشاره کرد، تکرار میکند که در حادثه کوی دانشگاه تهران نقض وسیع حقوق بشر با ضرب و شتم دانشجویان بوسیله نیروهای امنیتی و شبه نظامیان صورت گرفته است، و بعداً در جریان بازداشت دانشجویان و غیردانشجویان در پی تظاهرات خیابانی شدیداً حقوق بشر نقض شده است و بازداشت بسیاری از آنها همراه با نقض آشکار معیارهای بین‌المللی بوده است.

در این قسمت به محاکمه عاملین واقعه کوی دانشگاه در دادگاه نظامی اشاره میکند و از آن انتقاد مینماید.

۴- وضعیت زنان: وضعیت زنان در جمهوری اسلامی ایران در دوره تحت نظارت، تغییر قابل ملاحظه‌ای نکرده است.

در انتخابات مجلس ششم (فوریه ۲۰۰۰) تعداد ۴۲۴ زن کاندیدا شدند. طبق گزارش مطبوعات بعضی از این کاندیداها در شعارهای تبلیغاتی خود عباراتی چون: «جامعه زنان باید از فشارهای فرهنگی و اجتماعی همچون ازدواج تحمیلی و نابرابری قوانین آزاد باشند، و اینکه ما متعهد میشویم حقوق زنان را احیاء کنیم» دیده میشد. بهر حال ۹ زن انتخاب شدند و یکی از آنها عضو هیأت مدیره مجلس شد.

طبق گزارش روزنامه‌ها در ژوئیه دو هزار

شورای شهر تهران، گزارشی دریافت کرد که اعلام میکرد فحشا و مواد مخدر به نحو گسترده‌ای در میان جوانان رواج دارد. متوسط سن فحشاء از ۲۷ سال به ۲۰ سال پائین آمده، حدود ۹۰ درصد دخترانی که از خانه فرار میکنند، به دام فحشاء میافتند و علت اصلی فحشاء را سختی اقتصادی و انزوای اجتماعی دانسته‌اند.

در خلال این مدت برای نخستین بار زنی بعنوان بخشدار منصوب شد و فتوایی صادر شد مبنی بر اینکه زنان میتوانند برای زنان پیشنهاد باشند.

در جمهوری اسلامی ایران توجه به زبان‌آور بودن چادر جلب شده است، اخیراً رئیس یک دانشگاه زنان گفته است که چادر علت افزایش پوکی استخوان در زنان است.

در ژانویه و فوریه ۲۰۰۰ تظاهراتی از سوی دانشجویان دانشکده پزشکی فاطمیه قم که مخصوص دختران است برپا شد که خواستار تغییر رئیس و اعضاء هیئت امنای دانشکده و اصلاح برنامه درسی بودند.

برخی وضعیتهای پیش می‌آید که در عین حال ممکن است نادرالوقوع باشد ولی توجه نماینده ویژه را بخود جلب میکند مثل گزارشی که روزنامه رسالت در چهارم ژوئیه ۲۰۰۰ داده مبنی بر اینکه مشاور وزیر بهداشت گفته است: طبق مقررات قانونی تنها رضایت مادر برای انجام عمل پزشکی کافی نیست. طبق

گزارش‌های واصله هم اکنون ۱۵ درصد خانواده‌های ایرانی فقط به وسیله مادر اداره می‌شوند. نماینده ویژه از دولت ایران می‌خواهد به این وضعیت که موجب عدم دسترسی به مراقبت پزشکی می‌شود پاسخ دهد.

گزارش توسعه انسانی ایران در سال ۱۹۹۹ از سلطه فرهنگی دیرپای مردان و خشونت علیه زنان حکایت دارد. وجود قوانین تبعیض‌آمیز و ابهام برخی از قوانین به این دیدگاه دامن می‌زند و زنان را آسیب‌پذیر و در معرض اعمال خشونت مخصوصاً "خشونت خانگی قرار می‌دهد بنابراین تعجب‌آور نیست اگر بگوئیم جدا از برخی اقدامات و برخی برنامه‌های مؤثر که به صورت موردی برای مشخص کردن ریشه‌های فرهنگی، اجتماعی و قانونی اعمال خشونت علیه زنان صورت گرفته، اقدام قابل ملاحظه‌ای برای تغییر دیدگاه‌های حاکم یا قوانین تبعیض‌آمیز صورت نگرفته است.

یکی از اقدامات مهم مربوط به اصلاح قوانین راجع به زنان، تصویب قانون مربوط به بالابردن سن ازدواج است. در اینجا نماینده ویژه اشاره می‌کند به مصوبه اولیه مجلس در شهریورماه که ازدواج دختران قبل از ۱۴ و پسران قبل از ۱۷ سال بدون اجازه دادگاه ممنوع شده بود. (البته بعداً مجلس تصویب کرد که ازدواج دختران قبل از سن ۱۵ سال و پسران قبل از ۱۸ سال بدون اجازه دادگاه ممنوع است که شورای نگهبان آن را مغایر شرع تشخیص داد.)

از قول یک مشاور امور زنان نقل می‌کند که گفته است ۵۲۰۰۰ دختر دانش‌آموز بین ۱۰ تا ۱۴ سال ازدواج کرده‌اند و ۶۱۷۰۰۰ نفر دختر بین ۱۵ و ۱۹ ساله متأهل شده‌اند. طبق همین گزارش اغلب دختران که ازدواج کردند به محض ازدواج از ادامه تحصیل محروم شدند.

۵- مسائل قضایی: در این قسمت مسائل و موضوعات قضایی تحت شش عنوان در گزارش نماینده ویژه مورد بررسی قرار گرفته است.

الف- اصلاح نظام قضایی: نماینده ویژه به دیدگاه‌های رئیس جدید قوه قضائیه آیه‌الله شاهرودی برای بهبود وضع این دستگاه و فراخوان او برای اصلاح که به نحو گسترده‌ای مورد استقبال قرار گرفته، اشاره می‌کند ولی می‌گوید طرح‌های اساسی چندانی برای تغییرات دیده نشده است.

از قول آیه‌الله شاهرودی نقل می‌کند که گفته‌اند توسعه قضائی به مفهوم پذیرش مدل‌های ویافته‌های نظام قضائی دنیای امروز که با برچسب حقوق بشر ارائه می‌شود نیست. هم چنین از قول ایشان نقل می‌کند که گفته‌اند نظام قضائی باید در مقام رفع فقر، تبعیض و فساد در کشور برآید.

به نظر کاپیتورن یکی از مشکلاتی که در سالهای اخیر، نظام قضائی ایران با آن مواجه شده است ادغام دادستانی در دادگاه است. در ژوئن سال ۲۰۰۰ اعلام شد که نظام دادسرا مجدداً تمارس ۲۰۰۱ برقرار خواهد شد.

ولی سایه‌هایی روی این روند اصلاحات افتاده است یکی از آنها نقش گروه‌های خارج از رویه قضائی است. آقای شاهرودی طبق آنچه از ایشان در روزنامه‌های ایران نقل شده در دسامبر ۱۹۹۹ گفته‌اند بسیج اختیار قانونی برای جلوگیری از جرایم و حفظ امنیت کشور دارد. اعطای چنین مشروعیتی به گروهی که در صف مقدم سرکوب تظاهرات عمومی آرام قرار داشته می‌تواند در جهت مغایر ایجاد تحول به نفع حکومت قانون تلقی شود.

ب - قواعد محاکمه عادلانه و موضوعات مرتبط با آن: آقای کاپیتورن میگوید: در گزارش خود به کمیسیون حقوق بشر، دیدگاه‌های خود را درخصوص عناصر لازم برای محاکمه عادلانه مطرح کرده‌است و حال میگوید طبق گزارش‌های دریافتی این قواعد در سیستم قضائی جمهوری اسلامی ایران نادیده گرفته می‌شود.

یکی از موضوعات قابل توجهی که در طی این مدت از این نظر مورد توجه قرار می‌گیرد رفتار دادگاه یا دانشجویان و دیگر دستگیرشدگان تظاهرات ۵ ژوئای ۱۹۹۹ (تیرماه ۷۸) است. به جز نحوه رفتاری که در بازداشت قبل از محاکمه با آنها شده است محاکمه آنها نیز در دادگاه غیرعلنی و بدون استفاده از وکیل صورت گرفته است.

دادگاه یهودیان و مسلمانان در شیراز که منتهی به محکومیت ۱۲ نفر به زندان از ۲ تا ۱۳ سال و برائت ۵ نفر شد، از موضوعاتی است که

از این حیث قابل توجه است در این پروسه طولانی و دردناک برای یهودیان متهم و خانواده‌های آنها برخی رفتارهای خارج از روند قضائی و قانونی وجود داشت. کاملاً روشن است که علی‌رغم اظهارات نمایندگان دولت ایران، طبق اظهارات یکی از وکلای مدافع متهمان، این محاکمات به هیچ وجه عادلانه نبوده است، ازجمله اینکه متهمین نه ماه بدون صدور قرار بازداشت موقت در زندان بوده‌اند.

تا تاریخ محاکمه هیچ نوع اعلام جرم مشخصی طبق قانون مجازات اسلامی ایران به آنان نشد.

متهمین ناگزیر شدند علیه خود شهادت دهند بدون اینکه آزادانه به وکلای خود یا اعضای خانواده‌شان دسترسی داشته باشند.

همچنین متهمین پس از یکسال در بازداشت بودن مجاز شدند که فقط چهار وکیل تسخیری از بین وکلائی که دادگاه معرفی کرده بود داشته باشند.

همچنین باید به مورد افسر پلیسی که به خاطر بدرفتاری با شهرداران زندانی تهران مدتی قبل به هشت ماه زندان محکوم گردید اشاره کرد که با وجود اینکه حکم دادگاه نظامی در دادگاه تجدیدنظر تأیید شد هنوز به زندان فرستاده نشده است.

بازداشت‌های غیر قانونی و افرادی که در سیستم قضائی مفقود شده‌اند توجه همه را بخود جلب کرده است و کمیسیون حقوق بشر

اسلامی هم اکنون مترصد آن است تا تلاشهای ناموفق خود را برای یافتن این افراد منتشر میکند.

ج- کانون وکلای مستقل: در ذیل این عنوان نماینده ویژه تعجب خود را از اینکه کانون وکلای هیچ عکس‌العملی در مورد محدودیت آزادی بیان، رفتار دادگاه و مخصوصاً روند محاکمه‌ایراز نکرده است، اعلام میدارد.

وی میگوید؛ انجمن صنفی مطبوعات با رئیس مجلس ملاقات نمود و نگرانی خود را درخصوص نحوه رفتار دادگاهها با برخی از روزنامه‌نگاران ابراز کرد ولی جای شگفتی است که کانون وکلا همین عمل مشابه را در مورد بازداشت سه عضو خود یعنی خانم مهرانگیز کار، شیرین عبادی و آقای محسن رهامی انجام ندادند. بازداشت وکلا هر چند برای مدت محدود، اقدامی است که هم خود وکلای بازداشت شده و هم کانون وکلای مستقل را تهدید میکند.

نماینده ویژه در این زمینه به قانون برنامه سوم توسعه مصوب مجلس شورای اسلامی مندرج در روزنامه رسمی شماره ۱۵۹۸۵ مورخ ۲۶ نوامبر ۱۹۹۸ اشاره میکند که به قوه قضائیه اختیار داده شده صلاحیت برخی از فارغ‌التحصیلان را برای انجام کار وکالت در دادگاه‌ها تأیید کند. وی این مصوبه را از این جهت که کانون وکلا نباید متکی و وابسته به قوه قضائیه باشد مغایر موازین بین‌المللی مربوط به

استقلال کانون وکلا و با اعتبار چندین ساله کانون وکلای ایران منافی میدانند.

د- زندانها: سیستم زندان‌های ایران تحت فشار شدیدی است، طبق اظهارات رئیس کل سازمان زندانها و معاون او و معاون سابق دادستان کل کشور حدود ۱۸۵۰۰۰ زندانی در زندانهای کشور وجود دارند که احتمالاً دو سوم آنها مربوط به جرایم مواد مخدر میباشند.

وی ضمن اشاره به گزارش برخی از روزنامه‌ها که چنین جمعیت زیاد زندانی و تراکم آنها را برای جامعه مصیبت‌بار دانسته است، میگوید: بغیر از مسئله لزوم ساختمان جدید زندان تنها راه‌چاره، کم کردن تعداد زندانی است و یکی از راههای رسیدن به این هدف این است که قانونی‌گردانده شود که زنان و کودکان بجای اینکه وقت خود را در زندان بگذرانند به کارآموزی گمارده شوند.

ه- اعدامها: آقای کاپیتورن در این بخش میگوید، طبق گزارشهای واصله رقم اعدامها همچنان در سطح بالا بوده است، بر اساس اطلاعات دریافتی از روزنامه‌ها حدود ۱۳۰ فقره اعدام از ماه ژانویه تا پایان ماه ژوئای ۲۰۰۰ در ایران صورت گرفته است که یکی از آنها اعدام زنی در برابر چشمان دو دخترش میباشد. ۱۱ فقره اعدام در ملاً عام بوده و در سه مورد محکومین، به اعدام در پای چوبه دار از سوی خانواده مقتول مورد عفو قرار گرفته‌اند. نماینده ویژه این حرف سخنگوی قوه

قضائیه در مارس ۲۰۰۰ را امیدوارکننده می‌بیند که گفته است برخی از این اعدامها الزاماً مبنای شرعی ندارد و میتواند به مجازاتهای دیگری تبدیل شود. نماینده ویژه یادآوری مینماید که بحث شدیدی در سال ۱۹۹۹ در مورد مجازات اعدام در ایران در گرفت و دیوان عالی کشور مجازات سه سال و نیم زندان را برای مدیر مسئول روزنامه‌ای که مقاله علیه اعدام را درج کرده بود تأیید نمود او بخاطر توهین و لطمه زدن به اسلام محکوم شد.

نماینده ویژه ضمن یادآوری قطعنامه‌های کمیسیون حقوق بشر و تعهد دولتهایی که هنوز مجازات اعدام در آنها لغو نشده بر عمل کردن طبق مقررات میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، خاطر نشان می‌سازد که آمار ارائه شده در مورد تعداد اعدام در ایران را از گزارش مطبوعات گرفته است که ممکن است اشتباه داشته باشد و بار دیگر از دولت ایران میخواهد که رسماً آمار اعدام‌شدگان را در اختیار او قرار دهد. **و- شکنجه و دیگر اعمال و مجازاتهای خشن، غیر انسانی و تحقیرکننده:** کاپیتورن میگوید: اینکه شکنجه آنهم در سطح ابتدائی آن همچنان در جمهوری اسلامی ایران ادامه دارد، چیزی است که مورد تصدیق دانشجویان و دیگر کسانی که پس از واقعه تظاهرات تیر ماه ۱۳۷۸ زندانی شده و بعد آزاد شده‌اند قرار گرفته است. همچنین از نامه‌هایی که برخی از این محکومین نوشته‌اند و بطور قاچاقی از زندان به بیرون

فرستاده شده معلوم میشود و انسان از خواندن این نامه‌ها شوکه میشود.

نماینده ویژه ادعاهای مربوط به شکنجه را به دولت ایران منتقل کرد، و خواستار جواب است ادعای مربوط به شکنجه بیشتر متمرکز بر زندان توحید است که سابقاً کمیته مشترک ضد خرابکاری خوانده میشد و گفته میشود خارج از نظام سازمان زندانهاست.

از رئیس قوه قضائیه خواسته شد، که توجه جدی به مسئله شکنجه و این نوع زندانها که مشروعیت آنها مشکوک است بیفکند، حسب گزارشات وقتی از یکی از مقامات زندان در مورد اعمال شکنجه سؤال شده است، گفته آن زندانی که در زندان شکنجه بر او اعمال شده، طبق حکم قاضی دادگاه محکوم به تحمل این مجازات شده و بنابراین، عمل زندان قانونی محسوب میشود.

هم اکنون چند سالی است که علی‌رغم وجود اصل ۳۸ قانون اساسی (مبنی بر ممنوع بودن شکنجه) اطلاعاتی از وجود شکنجه در جمهوری اسلامی ایران میرسد. نخستین کیفر خواست مربوط به شکنجه در سال ۱۹۹۹ علیه یک افسر پلیس و ده نفر از همکاران او صادر شد، که دردادگاه از اتهام شکنجه تبرئه و به اتهام بد رفتاری با زندانیان محکوم شدند.

نماینده ویژه ضمن اشاره به اینکه این زنگار که بر حسن اعتبار و شهرت بین‌المللی دولت و کشور جمهوری اسلامی ایران نشسته، خوب

است زدوده شود توجه دولت را به قطعنامه‌های کمیسیون حقوق بشر در زمینه رفع شکنجه و اجرای آنها جلب میکند.

آقای کاپیتورن تحت عنوان: سنگسار و قطع دست میگوید: رجم (سنگسار) یک مجازات وحشیانه است که بنظر میرسد سرانجام در جمهوری اسلامی ایران برداشته میشود. طبق گزارش مطبوعات سخنگوی قوه قضائیه در ماه مارس ۲۰۰۰ گفته است اعمال مجازات سنگسار به نفع کشور نیست و رئیس قوه قضائیه معتقد است باید از اعمالی که به حیثیت و وجهه کشور لطمه میزند خودداری کرد.

وی میگوید ولی عمل مجازات قطع دست بنظر میرسد همچنان ادامه دارد.

۶- قتل و ناپدید شدن روشنفکران و مخالفان سیاسی: یکی از چند موضوعی که بنظر میرسد، شدیداً اعتماد به امنیت عمومی و نیز اعتماد به دولت را خدشه‌دار کرده سلسله قتلها و ناپدید شدنهای روشنفکران و چهره‌های سیاسی مخالف در سه ماهه آخر سال ۱۹۹۸ و اوایل سال ۱۹۹۹ است که به عنوان "قتلهای- زنجیره‌ای" معروف شده است. طبق برخی گزارشات این قتلهای زنجیره‌ای به زمانهای قبل و حوادث مشکوکی که در گذشته رخ داده برمیگردد از جمله قتل سه کشیش مسیحی در سال ۱۹۹۴. برخی معتقدند شامل بعضی مرگهای مشکوک اوایل سال ۱۹۹۹ نیز میشود از جمله جدیدترین آنها که قتل دکتری است که

بعنوان پدر عمل جراحی عقیم‌سازی (VASECTOMY) در جمهوری اسلامی ایران معروف است.

مهم‌ترین و غم‌انگیزترین این موارد قتل داریوش و پروانه فروهر است که در گزارش تقدیمی به اجلاس پنجاه و چهارم مجمع عمومی سازمان ملل به آن پرداخته‌ام. خاطره قتل این دو نفر همواره در خاطره ایرانیان داخل و خارج کشور زنده است.

نماینده ویژه سپس از کندی رسیدگی به پرونده این قتلها و روشن نبودن وضعیت محاکمه عاملان آنها ابراز نگرانی میکند و به حادثه ترور ناموفق حجاریان که آنهم پیوسته به همان قتلهای قبلی است و محاکمه و محکومیت عاملان آن اشاره مینماید.

۷- وضعیت اقلیتها: نماینده ویژه تحت این عنوان به وضعیت اقلیتها قومی و مذهبی در جمهوری اسلامی ایران پرداخته و در قسمت اقلیتهای قومی اقلیتهای کرد و آذری را ذکر نموده. در مورد کردها پس از بیان موقعیت و محل زندگی آنها و اشاره به وجود تنش و اختلاف سابقه‌دار آنها با تهران و درگیریهایی که وجود داشته به سفر اخیر رئیس جمهوری به کردستان و اشاره‌ایشان به فقر و بیکاری شدید در منطقه و اعلام تخصیص بودجه بیشتر برای توسعه منطقه پرداخته است، و سرانجام اعلام کرد که خواست اولیه مردم کرد به رسمیت شناخته شدن فرهنگ و زبان کردی است.

در خصوص آذری‌ها نماینده ویژه میگوید: آنها بزرگترین اقلیت را در کشور تشکیل می‌دهند که حدود ۲۵ درصد از جمعیت ۶۰ میلیونی را در برمیگیرند. زبان آذری از گروه زبان ترکی است که جدا از زبان فارسی می‌باشد. آذری‌ها بیشتر در شمال غربی کشور زندگی میکنند ولی بسیاری از آنها در قسمتهای دیگر کشور پخش هستند و از جمله در تهران بیش از یک میلیون آذری وجود دارد. بسیاری از آذریها با جامعه فارسی مخلوط شده‌اند و بسیاری از نخبگان جامعه فعلی نیز آذری هستند.

بهرحال نماینده ویژه به درخواستی که احیاناً از سوی بعضی برای برسمیت شناخته شدن استقلال فرهنگی آذری دارند اشاره میکند و مسئله بازداشت محمود چهرگانی استاد دانشگاه تبریز و یکی از فعالان آذری را مطرح میکند که کاندیدای دوره پنجم مجلس نیز شده بود ولی صلاحیت او رد شد و در دسامبر ۱۹۹۹ نیز بازداشت گردید که گفته میشود توقیف او برای ممانعت از کاندیدا شدنش بوده است.

نماینده ویژه در قسمت مربوط به اقلیتهای مذهبی سنی‌ها و بهائی‌ها را مطرح میکند درخصوص سنی‌ها میگوید: بعضی از آنها از اعمال تبعیض شکایت دارند و مهمترین شکایت مربوط به ایجاد مانع بر سر راه ساختمان مسجد برای آنهاست بخصوص در تهران که حدود یک میلیون سنی در آن زندگی میکنند ولی مسجد ندارند، این موضوع حتی در مجلس هم

در ژوئن سال ۱۹۹۹ مطرح شد ولی پاسخی به آن داده نشده است.

درخصوص بهائی‌ها میگوید: نگرانی در خصوص وضعیت حقوق بشر آنها از نظر تبعیض و تعقیب ادامه دارد، از نظر آموزش، شغل، مسافرت، مسکن و استفاده از فعالیتهای فرهنگی درمورد آنها اعمال تبعیض میشود. سپس به توقیف و زندانی کردن و حکم اعدام چند نفر از بهائیان و اظهارات نماینده دولت ایران که برخی از افراد نامبرده شده محکوم به اعدام، حکم اعدام آنها تأیید نشد، اشاره کرده و از رفع ممنوعیتی که در مورد ثبت ازدواج آنها بعمل آمده استقبال کرده است.

آقای کاپیتورن در پایان مبحث مربوط به اقلیتهای، بحثی را تحت عنوان: سیاست مربوط به اقلیتهای مطرح کرده است. در این بحث ابتدا به ماده ۲۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی اشاره میکند که مبنای اصلی نظام بین‌المللی در مورد حقوق اقلیتهاست.

این ماده حقوق اقلیتهای قومی، مذهبی و زبانی را بیان کرده و حق استفاده از فرهنگ خود، ابراز عقیده مذهبی و عمل کردن طبق احکام و استفاده از زبان خودشان را بیان میدارد. به علاوه کمیته حقوق بشر در ارتباط با تفسیر حق تساوی مقرر در ماده ۲۶ همان میثاق اعلام داشته، دولتی که در آن شرایط عمومی بخشی از جمعیتش مانع برخورداری از حقوق بشر با لطمه دیدن حقوق بشر است باید اقدامات

میشوند. بهر حال حقوق شهروندی باید بطور مساوی در مورد همه گروهها که میخواهند از مقررات قانون اساسی استفاده کنند بطور مساوی اجرا شود و از جمله بتوانند از اصل ۱۵ قانون اساسی یعنی استفاده از زبان محلی و یا قومی برخوردار گردند.

۸ - مسائل مهم دیگر

الف - حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.

وضعیت اقتصادی کارگران: در این بند نماینده ویژه به مسئله وضعیت اقتصادی، اجتماعی پرداخته و در واقع تأثیر آنها را در مسئله حقوق بشر بیان کرده است و میگوید برخی شرایط و وضعیتهای مخصوصاً آنها که بر کارگران اثر میگذارد اخیراً به سرعت نامساعدتر و بدتر شده‌اند.

رکود و کسادى در بعضی از بخشهای صنعتی، ادامه بالا رفتن نرخ تورم و رشد درصد بیکاری وضعیت کارگران را وخیم کرده است. طبق گزارش مطبوعات، یک مقام رسمی وزارت بهداشت گفته است؛ دوازده میلیون نفر هم‌اکنون زیر خط فقر زندگی میکنند و بیست درصد جمعیت کنترل هشتاد درصد ثروت را در دست دارند و تا پایان سال ۲۰۱۰ پانزده میلیون نفر دیگر از روستاها به شهرها مهاجرت میکنند. آماری هم از وزارت کار در مورد افراد طالب کار و میزان مشاغل موجود نقل کرده و آنگاه میگوید: آنچه که توجه نماینده ویژه را جلب کرد، وقوع ۲۴۴ مورد شورش کارگری در دوره

خاصی را برای تصحیح آن شرایط به عمل آورد. واضح است که یک سیاست و روش فعالی برای عمل کردن به این تعهدات بین‌المللی باید وجود داشته باشد.

نماینده ویژه میگوید؛ بنظر او ترتیبات مربوط به خط مشی رفتار با اقلیتها بسیار عقب افتاده است. بدون اینکه بخواهیم به روابط سخت و گاه خشنی که بسیاری از اقلیتها از قرن نوزدهم با دولت مرکزی داشتند بپردازیم، بخوبی روشن است که امروزه برخی از اقلیتها در زمره فقیرترین و محرومترین مردم کشور هستند و بهمین ترتیب روشن است که اغلب اقلیتها از حقوق مقرر در ماده ۲۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی برخوردار نیستند. سرگذشت چنین رفتاری شاید تا حدی مربوط به اوضاع و احوال استراتژیک (سوق الجیشی) میشود ولی این امر، امروز نمیتواند توجیه‌گر بی‌توجهی به حقوقی که در ماده ۲۷ میثاق و تاحدی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مقرر شده است، باشد. نماینده ویژه آنگاه میگوید: امروزه در جمهوری اسلامی ایران صحبت از حقوق شهروندی است. این بحث بدنبال مصوبه مجمع تشخیص مصلحت مطرح شد و در نتیجه آن سازمان ثبت احوال بخشنامه‌ای را که برای ثبت ازدواج، داشتن مذهب رسمی شناخته شده در قانون اساسی را لازم میدانست، لغو کرد. بدین ترتیب بهائیان از این تصمیم برخوردار

بین ماه مه ۱۹۹۹ تا آوریل ۲۰۰۰ است که ۴۶ درصد این شورش‌ها برای اعتراض به عدم پرداخت دستمزد آنها بوده است که در بعضی تا ۲۴ ماه مزد خود را نگرفته‌اند و مهم‌ترین دلیل دیگر آن، نگرانی امنیت شغلی کارگران بوده است چرا که گزارش شده بیش از ۴۰۰ کارخانه در سالهای اخیر بسته شده‌اند.

شاید آنچه مربوط به مأموریت نماینده ویژه میشود بیان این مطلب پس از شرح وضعیت کارگران است که میگوید: گفته میشود برخی از اقدامات دولت رنج کارگران را افزون‌تر کرده است، از جمله آنها تغییراتی است که در شرایط استفاده از کمک‌های سازمان تأمین اجتماعی داده شده و حادث‌ترین و جنجال برانگیزترین آن قانونی است که کارگاههای دارای پنج نفر کارگر را از اجرای قانون کار معاف میکند. تصویب این قانون با اعتراض شدید کارگران و تظاهرات گسترده آنها مواجه شد و وزیر کار هم با آن مخالفت کرد، گفته میشود این قانون حدود دو میلیون و هشتصد هزار کارگر را تحت تأثیر خود قرار داده است.

وخیم‌تر شدن وضع کارگران ایران در مطبوعات ایران و در جاهای دیگر منعکس میشود و گزارش توسعه انسانی ایران در سال ۱۹۹۹ از شرایط و اوضاع و احوال و از جمله سیاستهای دولت که منجر به بالا رفتن نرخ بیکاری شده است بحث میکند، لازم است سیاستهایی اتخاذ شود که مانع بدتر شدن زندگی

مردم شود. بهر حال هیچگونه پیشنهادی از سوی دولت که نشان دهد اولویت را به حل مسائل کارگران میدهد بنظر نماینده ویژه نرسیده است و بهر حال نتیجه‌میگیرد که حقوق بشر کارگران در معرض خطر است.

وضعیت اجتماعی: در این قسمت نماینده ویژه از بروز ناآرامی‌های اجتماعی که در ایران رخ داده یاد میکند و اشاره میکند به واقعه راه‌بندان و لاستیک آتش زدن حدود چهار هزار زن در اسلام‌شهر بخاطر اعتراض به شرایط فقر حاکم بر زندگی از جمله نبودن آب آشامیدنی و گاز و برق همچنین به حادثه تظاهرات خشونت‌بار آبادان در پی اعتراض به وضع بد آب آشامیدنی و برخی تظاهرات اعتراض‌آمیز دیگر را ذکر مینماید.

توسعه و حقوق بشر: در جمهوری اسلامی ایران، مناطق توسعه یافته عمومی در نواحی مرکزی کشور قرار دارد و افراد کم‌درآمد و در سطح پائین در حوالی مرزها هستند که عموماً اقلیتها و غیر فارسی زبانها زندگی میکنند و در درجه پائینی از سطح زندگی قرار دارند. سه استان کهگیلویه و بویراحمد، سیستان و بلوچستان و کردستان که درصد بالایی از اقلیتها در آنجا زندگی میکنند، از لحاظ بی‌سوادی، فقر، مرگ و میر و بدی آموزش در وضع نامناسبی قرار دارند و بالینکه برنامه‌ریزان اقتصادی ارتباط بین توسعه نیافتگی و افراد اقلیت را میدانند ولی تاکنون نماینده ویژه اطلاع پیدا نکرده که دولت کاملاً اهمیت مسئله و ارتباط آن را با برخورداری

از حقوق بشر دریافته باشد.

ب- دموکراسی: تحت این عنوان، نماینده ویژه ابتدا میگوید: روشن است که تعریف اصطلاح دموکراسی کار دشواری است ولی مسلماً هر تعریفی که از دموکراسی ارائه شود شامل انتخابات آزاد و عادلانه میشود و میگوید

اعلامیه‌ای که در ۲۶ مارس ۱۹۹۴ از سوی شورای بین‌المجالس صادر شد میتواند برای تبیین انتخابات آزاد و عادلانه مورد استفاده قرار گیرد. (البته متن و مفاد اعلامیه مزبور را نقل نکرده است). سپس به برگزاری انتخابات مجلس ششم در بهمن ماه ۱۳۷۸ (فوریه ۲۰۰۰) و اختلاف‌نظرها و تنش‌هایی که در خصوص تعیین صلاحیت کاندیداها بین وزارت کشور و شورای نگهبان وجود داشته است اشاره میکند و میگوید: شورای نگهبان حدود ۶۰۰ کاندیدا را رد صلاحیت کرد که اغلب همراه با توضیح و دلیلی نبود. دیدگاه عمومی بر این است که این کاندیداها بخاطر اینکه دیدگاه اصلاح‌طلبی داشتند رد صلاحیت شدند. از جمله

رد صلاحیت‌شده‌ها دوازده نفر از اعضای نهضت آزادی بودند. نهضت آزادی در واقع حزبی است به‌ثبت نرسیده ولی وجود آن تحمل شده است و سالهاست که فعالیت میکند ولی موفق نشده رسمیت قانونی خود را برای ایفای نقش در روند سیاسی کشور پیدا کند.

همچنین به حزب ملت ایران دیگر حزب ثبت نشده در ایران، که خود را وارث دکتر

مصدق میداند و رهبر آن داریوش فروهر که به قتل رسیده اشاره میکند و میگوید سه تن از اعضای آن به‌نامهای بهرام نمازی، خوشرو سیف و فرزین مخبر به اتهام تبلیغ علیه نظام و فعالیت علیه جمهوری اسلامی ایران به مجازاتهای زندان از ۱۳ تا ۱۵ سال محکوم شدند.

بهرحال در مورد انتخابات، نماینده ویژه باز به شورای نگهبان می‌پردازد و میگوید اقدام بعدی شورای نگهبان در ابطال انتخابات برخی از حوزه‌ها بدون ارائه دلیل برای اقدام خود از سوی برخی از مقامات محکوم شد. بر طبق گزارش مطبوعات دو نفر از کاندیداهایی که در انتخابات پیروز شده بودند در حوزه‌هایی که انتخابات ابطال شد شخصیت‌های سنی اصلاح طلب بودند. کار دیگر شورای نگهبان دستور بازشماری تعدادی از صندوقهای رأی مخصوصاً در خود تهران بود، در حالی که وزیر کشور که قانوناً مسئول صحت برگزاری انتخابات است، دلیلی برای این کار نمیدید.

بهرحال مجلس ششم در اواخر ماه مه ۲۰۰۰ (اوایل خرداد ۱۳۷۹) تشکیل شد و مدتی وقتش صرف کارهای شکلی و بررسی اعتبارنامه‌ها گردید. ولی به‌رحال اکثریت که بعنوان اصلاح طلب شناخته میشوند، اعلام کردند اولویت‌های قانونگذاری آنها مربوط میشود به اصلاح قانون مطبوعات، قانون انتخابات، تأسیس رادیو تلویزیون خصوصی و تصویب قانونی که تضمین کند محاکمه متهمین سیاسی با حضور هیأت

منصفه انجام گیرد خواهد بود. در همان حال زمزمه‌هایی مخصوصاً از جانب گروه‌های محافظه‌کار شنیده میشد که مجلس باید کار خود را متمرکز کند روی مسائل اقتصادی از جمله تورم و بیکاری.

در اواخر ژولای (مرداد) ۲۰۰۰ بین مجلس و قوه قضائیه بر سر تحقیق و تفحص که طبق قانون اساسی از وظایف مجلس است مناقشه‌ای در گرفت و قوه قضائیه با حساسیت نشان دادن نسبت به فعالیت مجلس در زمینه تحقیق و بررسی شکایات و قائل شدن صلاحیت انحصاری برای خود با مجلس همکاری لازم را به عمل نیاورده و مانع انجام وظیفه مجلس گردید.

طبق گزارش روزنامه‌ها در اواخر ژولای ۲۰۰۰ (مرداد ۷۹) رئیس جمهور اعلام کرد که جمهوری اسلامی علی‌الاصول دموکراسی را میپذیرد ولی این دموکراسی باید بر اساس احترام به ارزشها و اهداف اسلامی باشد. روز بعد به نقل مطبوعات یک عضو اصلاح‌طلب مجلس اعلام کرد، که در جمهوری اسلامی، داشتن اکثریت الزاماً مساوی با داشتن قدرت نیست. و هفته بعد مقام معظم رهبری در یک اقدامی که گفته میشود بیسابقه بوده اعلام کردند که اصلاحیه قانون مطبوعات که از سوی مجلس مطرح شده باید متوقف گردد.

نماینده ویژه میگوید: از نظر او روشن است که در حالیکه انتخابات مجلس ششم در فوریه

(بهمن ۷۸) ضمن اینکه تحولاتی را ایجاد کرد در عین حال گام مهم دیگری در طریق برقراری حکومت دموکراتیک پاسخگو و مسئول بوده هست. از زمان تشکیل مجلس و علی‌رغم تلاشهایی که برای سرگرم کردن مجلس به مسائل اقتصادی و از همه مهمتر دخالت رهبر معظم برای جلوگیری از تصویب قانون اصلاح مطبوعات، مجلس گام مهمی در استقرار مجدد کمیته حقوق بشر خود برداشته (تاکنون تشکیل نشده است) و با تصویب برخی قوانین ابتکاری در جهت اصلاح وضعیت حقوق بشر در برخی مسائل کلیدی تلاش میکند.

ج- شورای نگهبان: در این بخش که بنظر میرسد برای اولین بار است عنوانی را نماینده ویژه به شورای نگهبان اختصاص داده است میگوید به مناسبت بیستمین سالگرد تأسیس شورای نگهبان، اعضای این شورا خدمت رهبر معظم انقلاب رسیدند و ایشان در یک سخنرانی عمومی بر اهمیت شورای نگهبان در حفظ اسلامیت نظام از طریق بررسی قوانین مصوب مجلس و انطباق آنها با موازین شرع و قانون اساسی تأکید کردند.

ایشان اظهار داشتند که شورای نگهبان وظیفه دارد از نفوذ عناصر ناخالص در ارکان نظام جلوگیری کند.

آقای کاپیتورن ادامه میدهد که از نظر نماینده ویژه اشکالات زیادی بر عملکرد فعلی شورای نگهبان وجود دارد. یکی از اشکالات

دخالت ناروای آن در روند انتخابات به صورت ردصلاحیت‌ها یا ابطال انتخابات است که عموماً این طور تلقی میشود که تلاش دارد افرادی را که دیدگاه‌های متفاوت سیاسی دارند و یا اعضای نهضت آزادی را از راهیابی به مجلس بازدارد. امتناع یا بی‌میلی شورای نگهبان در بیان شفاف دلایل حقوقی و منطقی در خصوص صدور این‌گونه تصمیمات اتهامات وارده بر شورای نگهبان را به نحو بارزی موجه جلوه میدهد.

مشکل دیگری که در نظر نماینده ویژه در مورد حسن عملکرد شورای نگهبان بنظر میرسد، دیدگاه‌های سخت‌گیرانه و دور از تساهل و بردباری برخی از اعضاء آن شورا است که گاه‌گاهی این دیدگاه ابراز میشود، یکی از اعضاء شورای نگهبان رابطه نزدیک و مؤثری با گروه غیر قانونی انصار حزب الله دارد که نقش آن در اعمال خشونت و فعالیتهای شبه تروریستی علیه دانشجویان و دیگر شهروندان ایرانی روشن است، طبق گزارش مطبوعات از همین عضو شورای نگهبان نقل شد که گفته است اسلام با لیبرالی و تساهل و تسامح حفظ نمیشود و اعلام کرده، که بستن روزنامه‌ها بهترین کاری بوده است که قوه قضائیه از زمان انقلاب تاکنون انجام داده است. و سرانجام میگوید بطور خلاصه بدون اینکه بخواهیم درخواست انحلال شورای نگهبان را بخاطر عملکرد کنونی آن مطرح کنیم، نماینده ویژه معتقد است که این شورا بزرگترین مانع در جهت رشد بیشتر دموکراسی در

جمهوری اسلامی ایران میباشد.

د- کمیسیون حقوق بشر اسلامی: تحت این عنوان نماینده ویژه با بیان اینکه اطلاعات اندکی در مورد فعالیت کمیسیون حقوق بشر اسلامی در دوره تحت بررسی او رسیده به مصاحبه مهم دبیر کمیسیون در آوریل ۲۰۰۰ اشاره میکند گفته است مراکز بازداشت غیر قانونی همچنان در جمهوری اسلامی ایران وجود دارد و کمیسیون میخواهد در مورد بازداشت‌های غیرقانونی و کسانی که در سیستم قضائی ناپدید شده‌اند را بررسی نماید. وی آنگاه اشاره میکند که از لحاظ بین‌المللی وجود این کمیسیون پیشرفت مهمی محسوب میشود و توجه کمیسیون رابه قطعنامه شماره ۲۰۰۰/۷۶ کمیسیون حقوق بشر و اجرای مفاد آن که از جمله میگوید نهادهای ملی باید مطابق اصول مربوطه‌ای که در سال ۱۹۹۳ در مجمع عمومی سازمان ملل پذیرفته شده عمل کنند جلب کرده است.

۹- مکاتبه با دولت جمهوری اسلامی ایران: در این قسمت نماینده ویژه خواننده را به مکاتباتی که بین او و دولت جمهوری اسلامی ایران شده و در پیوست شماره ۳ آنها را آورده است ارجاع داده. در این ضمیمه عمدتاً مکاتباتی که بین نماینده ویژه با وزارت امور خارجه و نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در ژنو در خصوص حکم محکومیت به اعدام برخی از بهائیان، محاکمه یهودیان، برخی از اصحاب

مطبوعات، شرکت کنندگان در کنفرانس برلین و امثال آنها صورت گرفته و احیاناً پاسخهایی که دریافت شده نقل شده است.

۱۰- جمع بندی: نماینده ویژه در بند ۱۰، یعنی بند آخر گزارش مطالب خود را اینگونه جمع بندی میکند: این دوره بررسی و نظارت، دوره مصیبت باری برای آزادی مطبوعات بود، آزادی ای که به نحو وسیعی رشد پیدا کرد تا اجرای مسئولیت دولت را تسهیل کند. این آزادی ابزار لاینفک جامعه مدنی است، نماینده ویژه از قوای سه گانه حاکم در جمهوری اسلامی ایران میخواهد که برای اجرای این هدف حیاتی با یکدیگر همکاری نمایند.

تظاهرات دانشجویی تیرماه ۱۳۷۸ حادثه قابل ملاحظه و هشدار دهنده ای در زندگی حکومت جمهوری اسلامی ایران بود. این واقعه فرصتی بود برای اعمال آزادی بیان.

قوه قضائیه به سرعت علیه رهبران دانشجویی موضع گرفت ولی به جز یک محاکمه غیرقانونی کننده ای که علیه برخی از مأموران پلیس انجام داد، ظاهراً هیچ اقدامی برای محاکمه گروههای غیر قانونی (به اصطلاح لباس شخصی ها) صورت نداد.

در تبریز هم، دانشجویان بهای سنگینی برای اعمال حق آزادی بیان خود پرداختند نماینده ویژه از دولت میخواهد در تلاشهای خود برای به محاکمه کشیدن عوامل هر دو حادثه تسریع نماید.

عمده ترین موانع سیستماتیک در راه برخورداری کامل زنان از حقوق بشر هنوز رفع نشده است، نماینده ویژه از دولت میخواهد که در رفع این موانع اقدام کند.

سیستم قضائی توجه ویژه را می طلبد. برای شروع این کار، نماینده ویژه از قوه قضائیه میخواهد که در انجام برنامه اصلاحی که قول آن سال گذشته هنگام انتصاب ریاست جدید قوه قضائیه داده شد تسریع نماید. کانون وکلای دادگستری انتظاراتی را که پس از برگزاری انتخابات هیأت مدیره اش از آن میرفت برآورده نکرد. کانون مستقل وکلا هنوز طبق آنچه از اسم آن فهمیده میشود و مطابق رهنمودهای بین المللی برای کانونهای وکلا عمل نکرده است.

نماینده ویژه از دولت و شاید از مجلس میخواهد که تشکیل مجدد کانون وکلا را با این هدف که بتواند تعهدات رئیس جمهور را در استقرار حکومت قانون و مخصوصاً دارا بودن استقلال واقعی برآورده کند مورد بررسی قرار دهد.

از آنجایی که تعداد اعدامها همچنان بالاست، نماینده ویژه از دولت میخواهد که در این زمینه معیارهای بین المللی را رعایت کند.

هم اکنون بطور عمومی و علنی معلوم است که شکنجه در جمهوری اسلامی ایران وجود دارد و مطمئناً یک پدیده نادر و ناشناخته ای نیست. نماینده ویژه از دولت بطور کلی میخواهد

ج- حقوق فرهنگی که در قانون اساسی آمده است در مورد همه گروههای اقلیت قومی و مذهبی اجرا نماید.

در رابطه با برخورداری از حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نماینده ویژه معتقد است ضرورت دارد دولت مشکلات اقتصادی اجتماعی را که موجب پریشانی و بدبختی فقرا و محرومین میشود برطرف نماید. جمهوری اسلامی ایران همچنان به سمت

دموکراسی جلو میرود، ولی زود یا دیر باید رفتار خودسرانه، غیرشفاف و حتی شاید بوالهوسانه شورای نگهبان از میان برداشته شود. شورای نگهبان در وضع کنونیش مانع پاسخگو بودن دولت جمهوری اسلامی ایران در مقابل مردم ایران است.

سرانجام، نماینده ویژه با تأسف خاطر نشان میسازد که همچنان قادر نیست از ایران دیدن کند و از دولت جمهوری اسلامی ایران میخواهد همکاری کامل خود را با کمیسیون حقوق بشر در این زمینه (دعوت نماینده ویژه به ایران) ابراز دارد.

گزارش شفاهی نماینده ویژه در کمیته سوم

آقای موریس کاپیتورن روز چهارشنبه اول نوامبر ۲۰۰۰-۱۱ (آبان ۷۹) در کمیته سوم حضور یافت و طی سخنان کوتاهی به معرفی گزارش خود پرداخت و به برخی تحولات جدید اشاره کرد.

که خود را متعهد به جلوگیری از اجرای شکنجه بدانند که هم در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و هم در موازین بین المللی ممنوع است. قتل و ناپدیدشدگی روشنفکران و مخالفان سیاسی بنظر میرسد به این زودی حل نشود و این امر این دیدگاه رایج را تقویت میکند که تحقیق و یا محاکمه علنی در این زمینه ممکن است به کشیده شدن پای برخی از افراد مهم به این ماجرا کشیده شود.

نماینده ویژه از دولت جمهوری اسلامی ایران میخواهد که تعهد خود را نسبت به حمایت از حقوق بشر و مخصوصاً تعهد خود را در این مورد و قضیه خاص انجام دهد و هر چه زودتر متهمین را در دادگاه علنی و بدون خوف از اینکه قضیه به کجا منتهی میشود برگزار نماید.

حقوق اقلیتها هم در زمینه قومی و هم در زمینه مذهبی همچنان بطور گسترده مورد غفلت واقع شده است و نماینده ویژه از دولت میخواهد:

الف- نگرانی سنیها را در ارتباط با ساخت یا تجدید ساخت مساجد اختصاصی خودشان برطرف نماید.

ب- نگرانی بهائیها و برخی از گروههای مسیحی را با اقدامات جدید جلب کننده اعتماد و در اجرای کامل سیاست حقوق شهروندی مصوب مجمع تشخیص مصلحت برطرف نماید. همانگونه که در خصوص ثبت ازدواج این گام را برداشته است.

وی خطاب به رئیس کمیته گفت: این ششمین بار است که من در اینجا حضور پیدامیکنم تا گزارش مقدماتی خود را معرفی نمایم. اجازه بدهید فوراً بگویم: کار آسانی نیست که بتوان در

۳۲ صفحه بقدر کافی وضعیت جاری در جامعه‌ای پیچیده و فرهیخته مثل جامعه ایران را معرفی کرد. آنچه باید من در حد امکان انجام دهم این است که برخی از بخش‌های کلیدی را مشخص کنم و سپس پیشرفت یا عدم پیشرفت را آنگونه که می‌بینم در هر یک از آنها برجسته نمایم. گزارش من که به شما تقدیم شده گویای مطالب است من یک خلاصه‌ای بر آن نوشتم که امیدوارم مفید باشد و به درک مطلب کمک کند.

چیزی که من در این معرفی میخواهم به آن بپردازم، بیان برخی از پیشرفتهاست که پس از تاریخ تهیه گزارش در نیمه اوت (مرداد) بدست آمده است و مسلماً پیشرفتهای مهمتری نیز ممکن است رخ داده باشد.

سپس نماینده ویژه بطور خیلی خلاصه مطالبی در خصوص روند قانونگذاری، قضائی و مطبوعات ابراز داشت.

در زمینه روند قانونگذاری گفت: مجلس جدید ششم همچنان به وضع قوانینی که جهت‌گیری اصلاحی دارد ادامه میدهد و میتوان آنها را بدین شرح برشمرد:

- قانون مربوط به تعیین حداقل سن برای ازدواج در مجلس به تصویب نهائی رسید.

- هم اکنون لایحه قانونی در دست بررسی است که به موجب آن متهم در هر مرحله‌ای از مراحل تحقیق حق استفاده از وکیل را دارا خواهد بود.

- هم اکنون قانونی در دست بررسی است که ممنوعیت مسافرت دختران مجرد را به خارج از کشور برای ادامه تحصیل برمی‌دارد.

- طبق گزارش‌های واصله لوايح و طرحهای قانونی بیشتری در دستور کار مجلس قرار دارد که از جمله مربوط به تقلیل حداکثر ساعت کار برای زنان، استخدام زنان در نیروهای انتظامی و برقراری حق طلاق برای زنان در موارد اعسار شوهر می‌شود.

در مورد دستگاههای قضائی میگوید: هر چند تجدیدنظر گسترده در دستگاه قضائی همچنان مورد انتظار است ولی تابحال برخی پیشرفتهای مثبت در زمینه دادرسی نوجوانان صورت گرفته است. نخستین پیشرفت عبارت است از تصمیم ایجاد دادگاه جداگانه برای اطفال و پیشرفت دوم عبارت است از ممنوعیت صدور حکم اعدام برای افراد زیر ۱۸ سال.

موضوع قابل ذکر دیگر اینکه در مورد قتل‌های زنجیره‌ای روشنفکران و فعالان سیاسی، طبق اطلاعاتی که از سوی مقامات ایرانی به من رسیده روند رسیدگی کیفری علیه ۱۸ نفر افراد متهم به قتل چهار نفر سرانجام در دادگاه نظامی تهران شروع شده است.

قاضی دادگاه با وکلای خانواده‌های قربانیان

در مورد بستن بیشتر مطبوعات و اقدامات ایدائی دیگری از سوی قوه قضائیه علیه مطبوعات صورت گرفته است.

سرانجام جمله آخر صحبت خود را اینگونه به پایان برد که: بطور خلاصه همچنان پیشرفت در زمینه حقوق بشر در ایران ادامه دارد ولی این پیشرفت روند کندی دارد و هنوز با موانع سرسختی مواجه است.

پس از سخنان آقای کاپیتورن نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر طبق رسمی که اخیراً در کمیته سوم مجمع عمومی متداول شده که پس از ارائه هر گزارش باب بحث و گفتگو و سؤال و جواب بین نمایندگان دولتهای حاضر در جلسه و گزارش دهنده باز میشود، برخی از نمایندگان دولتها به بحث پیرامون گزارش آقای کاپیتورن پرداختند و سؤالاتی مطرح کردند، ابتدا نماینده جمهوری اسلامی ایران توضیحاتی پیرامون گزارش نماینده ویژه و جهت گیری های دولت به سمت رعایت حقوق مردم و اصلاحات صورت گرفته داد. چندی از نمایندگان کشورهای دیگر نیز سخن گفتند و سؤالاتی مطرح کردند، از جمله نماینده لیبی از نماینده ویژه بخاطر نوع برخورد و اظهار نظری که در مورد شورای نگهبان کرده بود انتقاد کرد و از او سؤال کرد توضیح دهد چرا تاکنون به ایران دعوت نشده است.

ملاحظات پیرامون گزارش نماینده ویژه

چنانکه ملاحظه کردیم آقای کاپیتورن در گزارش

هم اکنون دارند پرونده ها را بررسی میکنند که بعد از آن، تاریخ محاکمه تعیین میشود. (حسب گزارش روزنامه ها تاریخ محاکمه برای سوم دیماه سال جاری تعیین شده است). کافی بودن دلایل و مدارک پرونده ها، آزمایش مهمی برای تمایل قوه قضائیه به حرکت به سمت حکومت قانون خواهد بود.

طبق گزارشهای دریافتی، محاکمه ۷ نفر اصلاح طلبان شرکت کننده در کنفرانس برلین در آوریل سال جاری از هفته گذشته شروع شده است. محاکمه بوسیله دادگاه انقلاب در پشت درهای بسته انجام میشود، هنوز روشن نیست اتهامات رسمی این افراد چیست.

یکی از این متهمین، حسن یوسفی اشکوری، یک روحانی اصلاح طلب است که محاکمه او جداگانه در دادگاه ویژه روحانیت صورت میگیرد، محاکمه او نیز در دادگاه ویژه بصورت غیرعلنی است. محاکمه اشکوری توجه زیادی را به خود جلب کرده است، مخصوصاً از این جهت که یکی از اتهامات عنوان شده علیه وی ارتداد میباشد. شایسته است یادآوری کنم، که آقای خاتمی رئیس جمهور اخیراً اعلام کرده که: «ما حق نداریم منتقدین خود را به ارتداد یا کفر متهم نمائیم؛ امید است که دیدگاه رئیس جمهور حاکم شود.

و در مورد مطبوعات گفت؛ بنظر میرسد، شایعه نرمتر شدن اقدامات علیه مطبوعات درست نبوده است، در هفته گذشته گزارشهایی

شفاهی خود به کمیته سوم سعی کرد که عمدتاً" نقاط مثبت و پیشرفتهای حاصله در زمینه حقوق بشر ارائه دهد ولی گزارش مکتوب او منفی است و تصویری نامناسب از جمهوری اسلامی ایران در همه زمینه‌های مرتبط با حقوق بشر ارائه میدهد. تنها نقطه مثبتی که میشود گفت نماینده ویژه به آن پرداخته است، اشاره‌ای است که در بند آخر گزارش خود به حرکت جمهوری اسلامی به سمت دموکراسی نموده ولی در همانجا سخت شورای نگهبان را بعنوان مانع بزرگ تحقق دموکراسی مورد انتقاد قرار داده است.

اما چند نکته‌ای که در گزارش نماینده ویژه قابل توجه است و شاید بتوان گفت بیش از گزارشهای پیشین برجسته شده است به شرح زیر میباشد:

۱- نماینده ویژه توجه شدیدی به مسئله مطبوعات نموده و در مقابل توقیف آنها و بازداشت ارباب جراید و اخلال این امر در مسیر رشد و توسعه دموکراسی واکنش نشان داده و حتی وارد مسائل جزئی شده، از اصلاح قانون مطبوعات و ایجاد محدودیت برای آنها بوسیله مجلس پنجم انتقاد نموده و نگرانی خود را از متوقف شدن رسیدگی به اصلاح قانون مزبور در مجلس ششم ابراز کرده است.

۲- در این گزارش علاوه بر پرداختن به مسئله اقلیتهای مذهبی و مشکلات آنها اقلیتهای قومی را نیز مطرح نموده و بخصوص از آذریها بعنوان یک اقلیت بزرگ قومی نام برده

است و از یک نفر بعنوان فعال آذری که یکی دو بار بازداشت شده یاد کرده است. با توجه باینکه در جمهوری اسلامی ایران بدانگونه که در برخی جوامع مطرح است مشکل اقلیتهای قومی و نژادی و مخصوصاً ترک و فارس و یا آذری و فارسی تبار وجود ندارد، بزرگ کردن این موضوع در گزارش منطقی بنظر نمیرسد و ایجاد شبهه و سوءظن می‌نماید.

۳- نماینده ویژه در این گزارش بخشی را به تجزیه و تحلیل وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران اختصاص داده و نقل قولهایی از برخی مقامات در مورد محرومیتها، فقر، بیکاری، مشکلات کارگران، فساد و غیره نموده و آنها را به مسئله حقوق بشر ربط داده و به دولت رهنمود داده که هر چه زودتر این معضلات اقتصادی، اجتماعی را حل کند تا از این طریق حقوق بشر نقض نشود.

ضمن اینکه اصل مطلب منطقی و درست است و توصیه به دولت هم مطلوب است ولی در مقام نظارت بر وضعیت حقوق بشر در یک کشور پرداختن به اینگونه مسائل که دولت خوددست به گریبان آنهاست و در صدد برنامه‌ریزی و چاره‌جویی در جهت حل مسائل آن میباشد، و ارائه تصویر تاریک و ربط دادن آن به نقض حقوق بشر قابل قبول بنظر نمیرسد، اگر این معیارها بخواهد مورد توجه نماینده ویژه قرار گیرد هیچگاه نمیشود به نظارت بر وضعیت حقوق بشر یک کشور پایان داد زیرا همواره در

یک جامعه مشکلات و ناملازمات اقتصادی و

اجتماعی و فرهنگی وجود دارد و طبعاً عده‌ای از آن رنج می‌برند.

۴- نکته قابل توجهی که در این گزارش آقای کاپیتورن وجود دارد، اختصاص دادن عنوانی به شورای نگهبان و انتقاد شدید از این نهاد و عملکرد آن و پرداختن مجدد به این موضوع در بند آخر جمع‌بندی است که بنظر می‌رسد این نوع موضعگیری در مورد یک نهاد قانونی و برخاسته از قانون اساسی یک کشور خارج از حیطه وظایف نماینده ویژه بوده و تعبیراتش دور از نزاکت سیاسی و حقوقی باشد ولی از سوی دیگر این تعبیر و استنباط نماینده ویژه که نظاره‌گر روند امور سیاسی و حقوقی است و در عین حال خود یک استاد حقوق است قابل تأمل می‌باشد که وقتی شورای نگهبان تصمیماتی می‌گیرد و دلایل روشن و موجهی بر این تصمیمات خود که طبعاً با حقوق سیاسی و اجتماعی افراد تماس دارد، ارائه نمی‌دهد، این سوءظن و شایعه راتقویت میکند که شورای نگهبان جناحی عمل میکند و مخصوصاً در زمینه انتخابات برای خارج کردن عده‌ای از صحنه، صلاحیت آنها را رد میکند و یا انتخابات را ابطال مینماید.

شایسته است شورای نگهبان حداقل هم اکنون که این روش و رفتارش بعنوان یک نقیصه در یک گزارش بین‌المللی مطرح شده، توجه بیشتری به مستدل بودن تصمیمات خود و ارائه

استدلال لازم بنماید.

۵- قسمتی از گزارش نماینده ویژه نقل وقایع است که عمدتاً از روزنامه‌ها و مطبوعات داخل کشور گرفته و طبعاً از اطلاعات بعضی از گروه‌ها نیز که در ابتدای گزارش ذکر کرده بهره برده است، قسمتی هم تحلیل مسائل و اظهارنظر و بیان استنباط و یافته‌های شخصی خودش هست که البته نوع نگاه و تحلیلش نسبت به وقایع و مسائل جاری کشور، نشان میدهد که با وجود عدم اجازه بازدیدش از ایران تحلیلها و دیدگاههایش چندان دور از واقعیت و حقیقت نیست، شاید بزرگترین نقطه ضعف گزارش وی بزرگ کردن مسئله اقلیتهای قومی و بخصوص ترکها یا آذری‌هاست و یکی هم حساسیت بخرج دادن نسبت به شورای نگهبان باشد که البته اگر با داخل کشور سنجیده شود ملاحظه میگردد مواضع تندتری در داخل علیه این شورا گرفته میشود و بهر حال شورای نگهبان بهره‌ای که از این نوع تحلیلها میتواند بگیرد این است که با اتخاذ تصمیمات متین و مستدل، اعتبار داخلی و خارجی موضع خود را بالا ببرد.

۶- گزارش نماینده ویژه در سطح سازمان ملل منتشر شده و کلیه نمایندگیها و سازمان‌های غیر دولتی و حتی از طریق اینترنت همه علاقمندان میتوانند به آن دسترسی داشته باشند، و همین گزارش مبنا و منبع عمده طرح قطعنامه نگرانی از نقض حقوق بشر علیه ایران در سازمان ملل و علی‌الاصول منشأ قضاوت

نمایندگان دولتهای رأی‌دهنده است هر چند ملاحظات سیاسی نیز از سوی دولتهای رأی‌دهنده بی‌تأثیر نیست ولی برای خروج از وضعیت نظارت ورهائی از قطعنامه نوع گزارش نماینده ویژه و ترسیمی که وی از وضعیت حقوق بشر کشور مینماید، بسیار مؤثر است و آقای کاپیتورن در طی این چند سال اینگونه وانمود کرده که هر واقعه و اقدام و تصمیمی که از دید حقوق بشری مثبت تلقی شود و به اطلاع او برسد آن را در گزارش خود منعکس مینماید و تحلیل مثبتی هم روی آن ارائه خواهد داد. بنابراین آگاهی مردم و افکار عمومی و بخصوص مسئولین مربوطه از اجرائی و قضائی و قانونگذاری و امنیتی از این گزارش و دیدگاه نماینده ویژه ضروری است. تا اگر دیدند گزارش یا تحلیل نادرست و خلاف واقعی ارائه‌داده پاسخ و توضیح لازم به او داده شود و اگر مطالبش درست است و توصیه‌هایش معقول و موجه است به آنها ترتیب اثر داده شود و اگر مشکل خاصی وجود ندارد به او اجازه بازدید از کشور نیز که بزرگترین نشانه همکاری دولت با کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل میباشد صادر گردد تا ضمن تلاشهای سیاسی که صورت میگیرد، این روند متداول و سنت جاریه نیز طی شود تا بتوان با جلب آراء مساعد بیشتر از تصویب قطعنامه جلوگیری کرد و یا با مذاکره، بانیان را از طرح قطعنامه بازداشت و نام ایران مبتکر گفتگوی تمدنها که در واقع سال ۲۰۰۱ میلادی را در

سطح بین‌المللی به نام خود کرده است از لیست کشورهای ناقض حقوق بشر که باید وضعیت آن تحت نظارت ویژه سازمان ملل باشد خارج کرد. البته تکلیف اولیه و بالذات دولت رعایت حقوق شهروندان خود طبق قانون اساسی با فهم صحیح از احکام شرعی مبنای قانون اساسی و اجرای قسط و عدل و احقاق حق میباشد که اگر این ترتیب رعایت و عمل شود، ضمن اینکه رضای خدا و مردم بدست آمده که اصل هم همان است در سطح جهانی نیز یا موردی، برای صدور قطعنامه نمی‌ماند و یا اگر قطعنامه صادر شود آن وقت میتوان با سربلندی گفت، این یک کار سیاسی است که دولتهای مستکبر بخاطر بغضی که از استقلال طلبی و آزادیخواهی و عزت‌مندی و اسلام‌گرایی دولت اسلامی دارند به این اهرمهای فشار متوسل میشوند و اعتنائی به آن ننمایند.

بهر صورت در مجمع عمومی امسال (اجلاس ۵۵) سازمان ملل نیز قطعنامه‌ای در ارتباط بانقض حقوق بشر علیه ایران تصویب شد که ذیلاً به بیان و شرح آن می‌پردازیم:

قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل در زمینه وضعیت حقوق بشر در ایران

پیش‌نویس قطعنامه‌ای از سوی اتحادیه اروپا با بانی‌شدن حدود ۲۹ کشور که بعداً چند کشور دیگر هم به آنها پیوستند مطرح و تحت شماره A/C.۳/۵۵/L.۴۹ ثبت گردید. عنوان قطعنامه:

اظهارات نماینده فرانسه در معرفی قطعنامه

نماینده فرانسه گفت: مفتخرم که از سوی اتحادیه اروپا و سایر بانیان، قطعنامه مربوط به وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران را معرفی نمایم. قطعنامه‌ای که امروز اتحادیه اروپا آن را به این کمیته معرفی مینماید، عمدتاً مبتنی بر گزارش نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر آقای موریس کاپیتورن است.

اتحادیه اروپا مایل است در ابتدا تأسف خود را از عدم دعوت نماینده ویژه برای بازدید از کشور از سوی مقامات ایرانی ابراز دارد و یادآوری میکند که از سال ۱۹۹۶ تاکنون نماینده ویژه به ایران نرفته است، مجدداً از ایران میخواهد که همکاری کامل خود را با نماینده ویژه به عمل آورد.

آقای رئیس: ایران کشوری پیچیده است که دارای سنت و فرهنگ طولانی تاریخی است و از لحاظ سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در حال تحول است.

گزارش نماینده ویژه اشعار میدارد که جامعه ایران، جامعه‌ای متحرک و پویاست که علی‌رغم مشکلاتش، آهنگ رشد و توسعه را که در ماههای اخیر افزایش یافته دنبال میکند.

اتحادیه اروپا علی‌رغم بعضی از موانع چالش‌های حاصله بر سر حقوق بشر در ایران را سودمند میداند.

اتحادیه اروپا برخی از تحولات مثبت را که اخیراً در ایران صورت گرفته مورد توجه قرار

«وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران» است قطعنامه مشتمل بر یک مقدمه و ۵ بند است که در آن به بیان تعهد دولت جمهوری اسلامی ایران به اجرای مقررات بین‌المللی در زمینه حقوق بشر و ذکر برخی از نقاط مثبت و اظهار نگرانی از موارد نقض حقوق بشر و فراخواندن دولت به انجام بعضی از امور و سرانجام اتخاذ تصمیم به ادامه نظارت سازمان ملل پرداخته شده است.

این قطعنامه بوسیله نماینده دولت فرانسه از سوی اتحادیه اروپا و بانیان قطعنامه در کمیته سوم مجمع عمومی سازمان ملل معرفی شد و در تاریخ ۱۰ نوامبر ۱۹۲۰۰۰ (آبان ماه ۱۳۷۹) با ۵۸ رأی مثبت و ۵۳ رأی منفی و ۴۸ رأی ممتنع به تصویب رسید. تفاوت آراء مثبت و منفی ۵ رأی بود، سپس در روز دوشنبه ۴ دسامبر ۲۰۰۰ (۱۴ آذر ۷۹) در مجمع عمومی به رأی گذاشته شد و با ۶۷ رأی مثبت و ۵۴ رأی منفی و ۴۶ رأی ممتنع تصویب شد. تفاوت آراء مثبت و منفی به ۱۳ رأی بالغ شد یادآوری میشود که در سال گذشته قطعنامه علیه ایران با ۶۲ رأی مثبت و ۴۷ رأی منفی به تصویب رسیده بود. تصویر رأی کشورها در کمیته و مجمع عمومی پیوست است. جهت آگاهی علاقمندان اظهارات نماینده دولت فرانسه هنگام معرفی قطعنامه و اظهارات نماینده جمهوری اسلامی ایران قبل از رأی‌گیری و محتوای قطعنامه تصویب شده را نقل میکنیم.

میدهد مخصوصاً" بالا بردن سن ازدواج، تعهدات مقامات ایران به اصلاح سیستم قضائی و دادرسی کیفری.

آقای رئیس: علی‌رغم این مقررات و این تعهد که با حسن نیت انجام گرفته‌اند همچنان کارهای انجام شده در زمینه آزادی‌های مدنی و سیاسی و وضعیت حقوق و حقوق بشر ناکافی و غیرقانع‌کننده است.

اتحادیه اروپا قاطعانه؛ لطمه‌های وارده به آزادی بیان و عقیده و مخصوصاً" تعلیق و توقیف‌های اخیر تعداد زیادی از روزنامه‌ها و مؤسسات مطبوعاتی، تعقیب قضائی یا زندان کردن روزنامه‌نگاران، ناشران و روشنفکران را محکوم مینماید.

اتحادیه اروپا، نگرانی خود را نسبت به شفاف نبودن سیستم قضائی، سازمان مدیریت دادگستری، نقش گروههای غیر قانونی و خارج از رویه قضائی و ناآگاهی از قواعد اساسی در روند منصفانه دادرسی و رعایت استانداردهای بین‌المللی ابراز میدارد. اتحادیه اروپا تصمیم دادگاه شیراز را پی‌گیری کرده از اینکه مجازات‌ها تقلیل یافته استقبال میکند و در عین حال متأسف است که بطور کامل و روشن گزارش نشده است. اتحادیه همچنان سرنوشت محکومین را دنبال میکند و امیدوار است که از عفو برخوردار گردند.

آقای رئیس، اتحادیه اروپا، نگرانی خود را نسبت به نقض حقوق بشر مخصوصاً" در زمینه

تعداد زیاد اعدامهای قضائی بدون اینکه با روند صحیح رسیدگی همراه باشد، ادامه شکنجه و مجازاتهای خشن مخصوصاً" قطع دست، ناپدید شدن‌های اجباری و قتل روشنفکران و مخالفان سیاسی ابراز میدارد.

در مورد وضعیت زنان، باید گفت علی‌رغم شرکت وسیع آنان در زندگی سیاسی کشور، همچنان در زمینه حقوق اجتماعی و قضائی پیشرفت آنها رضایت‌بخش نیست.

اتحادیه اروپا متأسف است که اقلیتهای قومی و مذهبی همچنان حقوقشان از سوی دولت نادیده گرفته میشود. اتحادیه اروپا از مقامات حکومت ایران میخواهد به خواسته‌های اقلیت‌های مذهبی سنی و بهائی پاسخ دهند و قویاً" از توصیه‌های نماینده ویژه مخصوصاً" در ارتباط با بهائی‌ها پشتیبانی میکند سرانجام: اتحادیه اروپا آماده گفتگو با ایران است و واقعاً" امیدوار است مباحثی که در زمینه اصلاح وضعیت حقوق بشر در خود ایران ابراز میشود، فرصتی باشد برای تجدید گفتگوهای سازنده در آینده.

محتوای قطعنامه

اینک نگاهی به محتوای قطعنامه‌ای که از سوی اتحادیه اروپا معرفی و سرانجام به تصویب مجمع عمومی رسید می‌افکنیم؛ متن قطعنامه به شرح ذیل است:

«مجمع عمومی سازمان ملل: با رهنمود گرفتن از منشور ملل متحد، اعلامیه

جهانی حقوق بشر، میثاقهای بین‌المللی در زمینه حقوق بشر و دیگر اسناد حقوق بشر، با تأکید بر اینکه تمام دولتهای عضو سازمان ملل متعهد شده‌اند در ارتقاء و حمایت از حقوق بشر و آزادیهای اساسی بکوشند و تعهداتی را که طبق اسناد مختلف حقوق بشری بعهده گرفته‌اند انجام دهند.

با یادآوری اینکه جمهوری اسلامی ایران عضو میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، کنوانسیون بین‌المللی رفع انواع تبعیض نژادی، و کنوانسیون حقوق کودک میباشد.

با توجه به قطعنامه‌های قبلی در این زمینه که آخرین آنها قطعنامه شماره ۵۴/۱۷۷ مورخ ۱۷ دسامبر ۱۹۹۹ و قطعنامه کمیسیون حقوق بشر به شماره ۲۰۰۰/۲۸ مورخ ۱۸ آوریل ۲۰۰۰ میباشد:

۱- استقبال میکند از:
الف- گزارش مقدماتی نماینده ویژه کمیسیون حقوق بشر در مورد وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران
ب- شرکت گسترده مردم در انتخابات فوریه و مارس ۲۰۰۰ که بیانگر توجه ایرانیان به روند دموکراسی در جمهوری اسلامی ایران است.

ج- التزام دولت جمهوری اسلامی ایران به ارتقاء احترام به حکومت قانون از جمله از میان

برداشتن توقیف و بازداشت خودسرانه و اصلاح سیستم قضائی و کیفری و قرار دادن آن در خط استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر.
د- بازدید هیأت همکاری فنی دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر از ایران و تشویق پی‌گیری فعالیت این هیأت.

۲- یادآوری میکند:
الف- مقررات قانون جدید آئین دادرسی کیفری که حضور وکیل را برای هر نوع اتهامی مقرر میدارد و طرح اصلاح سیستم قضائی که مخصوصاً در نظر دارد مجدداً دادسرا را برقرار کند و مرحله تعقیب و تحقیق و دادرسی را از هم تفکیک نماید

ب- تغییرات قانونی که اخیراً در سیستم قضائی بعمل آمده که طبق آن اعضاء اقلیتهای مذهبی دیگر ملزم نیستند برای ثبت ازدواج، مذهب خود را اعلام نمایند.

ج- تحولی که در وضعیت زنان در زمینه‌هایی چون آموزش و پرورش و بهداشت مشاهده میشود.

د- لایحه قانونی که اخیراً بمنظور بالا بردن سن ازدواج در دست بررسی قرار دارد.

ه- کار کمیسیون حقوق بشر اسلامی در زمینه وضعیت حقوق بشر در ایران و مخصوصاً تلاش برای بررسی زندانها و ناپدیدشدگان غیر قانونی.

۳- نگرانی خود را ابراز میدارد از:
الف- این واقعیت که از سال ۱۹۶۶ دولت

ایران از نماینده ویژه برای بازدید از این کشور

دعوت بعمل نیآورده است

زیر فرامیخواند:

الف- دعوت از نماینده ویژه برای دیدار از

کشور و انجام همکاری کامل با او مخصوصاً برای

اینکه بتواند تحولات وضعیت حقوق بشر در

ایران را بررسی کند، از جمله از طریق تماس

مستقیم با همه اقشار جامعه و استفاده کامل از

برنامه‌های همکاری فنی در زمینه حقوق بشر.

ب- عملی ساختن دعوت از گروه کاری

ناپدیدشدگان اجباری برای دیدار از کشور.

ج- احترام به حقوق بشر و حکومت قانون و

اجرای تعهداتی که طبق میثاق‌های بین‌المللی و

دیگر اسناد بین‌المللی حقوق بشر به عهده دارد.

د- تلاش برای اجرای کامل قانون و دادرسی

عادلانه و شفاف بوسیله قوه قضائیه و تضمین

رعایت حق دفاع و انصاف در صدور احکام در

همه دعاوی مخصوصاً نسبت به افراد ووابسته به

اقلیتهای مذهبی.

ه- اطمینان دادن به اینکه مجازات اعدام

جز در مورد جرایم بسیار مهم و بر طبق

تضمینات اعلام شده در میثاق بین‌المللی

حقوق مدنی و سیاسی اجرا نمیشود و دادن آمار

لازم به نماینده ویژه.

و- تسریع در رسیدگی به قتل‌های مشکوک

روشنفکران و فعالان سیاسی و محاکمه کردن

متهمین به ارتکاب این جرایم.

ز- رفع هر نوع تبعیض بر مبنای مذهب یا

علیه وابستگان به اقلیتهای مذهبی.

ک- اجرای کامل جمع‌بندی و توصیه‌های

ب- بدتر شدن وضعیت در مورد آزادی

عقیده و بیان مخصوصاً در رابطه با محدودیت

آزادی مطبوعات، دستور قضائی توقیف تعداد

زیادی از مطبوعات، سانسور نشریات و بازداشت

روزنامه‌نگاران، فعالان سیاسی، و روشنفکران بر

مبنای قوانین مربوط به امنیت ملی که بعنوان

بهانه‌ای برای رد یا محدود کردن آزادی بیان،

عقیده و اندیشه مورد استفاده قرار میگیرد.

ج- ادامه نقض حقوق بشر در جمهوری

اسلامی ایران مخصوصاً، اعدامها با عدم رعایت

تضمین‌های شناخته شده بین‌المللی، و

شکنجه و دیگر رفتارها و مجازاتهای سبعانه، غیر

انسانی و تحقیرکننده.

د- عدم اجرای کامل موازین شناخته شده

بین‌المللی در اداره دادگستری، فقدان تضمینات

اجرای شایسته قانون و عدم رعایت تضمینات

شناخته شده بین‌المللی از جمله علیه افراد

وابسته به اقلیتهای مذهبی.

ه- تبعیض علیه اقلیتهای مذهبی،

مخصوصاً تعقیب و آزار مداوم بهائیان از جمله

ادامه بازداشت و صدور حکم اعدام برخی از آنها.

و- ادامه تبعیض علیه زنان در قانون و در

عمل که همچنان، طبق گزارش نماینده ویژه از

برخوردار کامل و مساوی حقوق بشر

محرومند.

۴- دولت جمهوری اسلامی ایران را به امور

قطعنامه شماره (A/C.۳/۵۵/L.۴۹) مایلم توجه همکاران ارجمندم در کمیته را به چند نکته جلب نمایم، از آنجا که هیئت نمایندگی ما قبلاً در رابطه با این موضوع در این کمیته صحبت کرده و جنبه‌های مختلف گزارش نماینده ویژه را بیان کرده است من نمیخواهم آنها را تکرار کنم و فقط بطور مختصر به نادرستی قطعنامه پیشنهادی اشاره میکنم.

در سالهای اخیر، قطعنامه مربوط به وضعیت حقوق بشر در ایران به نحو فزاینده‌ای به یک موضوع منزوی شده تبدیل گردیده است، این قطعنامه دیگر از حمایت اکثریت نمایندگان برخوردار نیست، دلیل عمده این وضعیت در درجه اول مربوط به بانین قطعنامه میشود که حاضر به همکاری نیستند، در حالی که سنگ بنای سازوکارهای امروز برای ارتقاء حقوق بشر در سطح جهان همکاری و هم‌آهنگی است.

نماینده ایران با اشاره به اینکه در واقع بانین قطعنامه جنبه‌های مثبت وضعیت حقوق بشر در ایران را مورد لحاظ قرار نداده‌اند به بیان ادامه روند اصلاحات عمومی که روندی پایدار و غیرقابل بازگشت است پرداخت و گفت اصلاحات در ایران به سمت نهادینه کردن حکومت قانون، دموکراسی و ارتقاء و حمایت از حقوق بشر پیش میرود.

وی اعلام کرد دولت ایران آمادگی خود را در مناسبت‌های مختلف برای بحث و مذاکره بابانین قطعنامه و کار کردن نزدیک به آنها برای

نماینده ویژه در ارتباط با نابدباری مذهبی نسبت به بهائیان و دیگر اقلیتها.

ل- انجام اقدامات لازم برای پایان دادن به استفاده از شکنجه، و دیگر رفتارها و مجازاتهای خشن، غیر انسانی و تحقیرکننده.

م- انجام اقدامات بیشتر برای ارتقاء برخورداری کامل و مساوی زنان از حقوق بشر.

۵- مجمع عمومی تصمیم میگیرد بررسی وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران از جمله وضعیت اقلیت‌های مذهبی را در اجلاس پنجاه و ششم خود در پرتو اطلاعات اضافی که از سوی کمیسیون حقوق بشر فراهم میشود، ادامه دهد.

نطق نماینده جمهوری اسلامی ایران

روز پنجشنبه ۹ نوامبر ۲۰۰۰ (آبان ماه ۷۹) ساعت ۸ بعدازظهر، در کمیته سوم مجمع عمومی، قطعنامه ایران به رأی‌گیری گذاشته شد. نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران در سازمان ملل که طی روزهای قبل، ملاقاتها و مذاکرات زیادی با نمایندگان کشورهای مختلف برای جلب آراء آنها علیه قطعنامه و به نفع جمهوری اسلامی ایران انجام داده بود قبل از رأی‌گیری نطق کوتاهی ایراد کرد و از نمایندگان دولتها خواست علیه قطعنامه رأی دهند، وی خطاب به نمایندگان دولتهای حاضر در کمیته سوم گفت:

قبل از اقدام کمیته برای رأی دادن به

تأملی بر قطعنامه مجمع عمومی

در پایان قصد جمع‌بندی و نتیجه‌گیری را ندارم، بنظر میرسد تا حدودی اطلاع‌رسانی لازم در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران در سطح سازمان ملل صورت گرفته و نتیجه‌گیری و قضاوت را به دست خود خوانندگان و به خصوص مسئولین مربوطه می‌سپارم، اما اشاره به چند نکته در مورد قطعنامه شاید خالی از فایده نباشد.

۱- در قطعنامه از برخی اصلاحات و اقدامات اصلاحی از قبیل شرکت گسترده مردم در انتخابات مجلس ششم و نیز وعده‌های داده شده در خصوص اصلاح سیستم قضائی استقبال شده و طبعاً عمل به این وعده‌ها بازتاب مفیدی در سطح سازمان ملل میتواند داشته باشد.

۲- از اینکه نهادهای غیر دولتی مثل کمیسیون حقوق بشر اسلامی فعالیت دارد و برخی از رویه‌های غیر قانونی مغایر با حقوق آحاد جامعه را مورد بررسی قرار داده و تذکر میدهد استقبال شده است و این نشان میدهد که اگر دستگاه‌های حکومتی ما تحمل شنیدن توصیه‌ها و تذکرات نهادهای داخلی چون کمیسیون مزبور و یا هیأت پیگیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی را داشته باشند و وجود آنها را بر خود هموار نمایند تیغ نظارت سازمانهای بین‌المللی بر آنها کندتر میشود و راه برای رفع آن هموار میگردد.

همکاری و تدوین یک برنامه جامع و صحیح که میتواند شامل دعوت از نماینده ویژه برای آمدن به ایران باشد، اعلام کرده است و معتقدیم هرگونه ابتکار مفیدی در سطح بین‌المللی، باید جدید، سازنده، تشویق‌کننده و بر مبنای همکاری باشد. ولی روشی را که بانیان قطعنامه در پیش گرفتند در تناقض با این اصول است و ادامه آن مطلوب نیست.

سفیر ایران در پایان گفت: مایلم صحبت خود را بار دیگر با تکرار این مطلب که جمهوری اسلامی ایران همچنان کاملاً متعهد به ارتقاء و حمایت از حقوق بشر و آزادیهای اساسی است، و قاطعانه در جهت پیگیری سیاستهای لازم برای تحقق این منظور پیش میرود جمع‌بندی کنم. و بعنوان آخرین کلام اجازه می‌خواهم از نمایندگان محترم دولت‌ها درخواست کنم که حمایت ارزشمند خودشان را به ادامه روند اصلاحات در ایران با رأی‌دادن علیه قطعنامه ابراز دارند، لطفاً به قطعنامه رأی منفی بدهید. ولی همانطور که قبلاً هم گفتیم قطعنامه با ۵۸ رأی مثبت در برابر ۵۳ رأی منفی تصویب شد و تلاشهایی هم که بعمل آمد تا در مجمع عمومی این معادله به هم بخورد و از تعداد آراء مثبت کاسته و بر آراء منفی افزوده شود به موفقیت نرسید و همانطور که گفتیم در خود مجمع با ۶۷ رأی مثبت در مقابل ۵۴ رأی منفی تصویب شد و در قبال اضافه شدن یک رأی منفی، ۹ رأی مثبت افزوده گشت.

خواسته شده که به دعوتی که بعمل آمده جامعه عمل بپوشاند و هر چه زودتر اعضاء گروه کاری را به ایران دعوت نماید.

این مطلب قابل توجه است که آیا هیئت دعوت کننده اختیار لازم و کافی برای این کار داشته است یا خیر اگر نداشته چرا دعوت کرده و اگر داشته چرا عمل نمیشود و برای موارد بعدی این دقت باید صورت گیرد که اظهارات، قولها و تعهدات هیأت رسمی در مذاکرات بین المللی مخصوصاً در این زمینه های حساس حقوق بشری پیگیری و مطالبه اجرا را به دنبال دارد و بهر حال در این زمینه مناسب است قوه قضائیه تعیین تکلیف کند و موضع مشخص خود را اعلام نماید.

۵- بنظر میرسد نحوه بیان درخواست از دولت ایران برای دعوت از نماینده ویژه جهت بازدید از کشور به منظور مطالعه و بررسی تحولات پدید آمده در زمینه حقوق بشر و هموار کردن راه برای استفاده از برنامه های همکاری فنی سازمان ملل دو نکته را میرساند یکی اینکه استفاده از برنامه های همکاری فنی کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل موکول به بازدید نماینده ویژه از ایران است و دیگر اینکه با قبول وقوع تحولات در ایران در زمینه حقوق بشر برای پایان دادن به حالت نظارت بر وضعیت حقوق بشر باید نماینده ویژه از کشور دیدار کند و از نزدیک این تحولات را

۲- جوهره اصلی قطعنامه قسمت ج بند ۲ است که از ادامه نقض حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران بویژه در زمینه صدور و اجرای احکام اعدام و دیگر مجازاتهای سخت بدون رعایت کامل قانون و موازین بین المللی ابراز نگرانی شده این مضمون همواره در تمام قطعنامه های مجمع عمومی و کمیسیون حقوق بشر در طول این سالهای متمادی وجود داشته است.

۳- در این قطعنامه از عقب گرد کردن وضعیت حقوق بشر و بدتر شدن آن در مورد آزادی عقیده و بیان و مطبوعات ابراز نگرانی شده است در حالی که در قطعنامه سال گذشته مجمع عمومی از تلاشهائی که در زمینه آزادی بیان و عقیده و حمایتی که از مطبوعات میشود استقبال شده و از موارد مثبت قلمداد شده بود.

۴- چند سال پیش هیئتی از قوه قضائیه و وزارت امور خارجه در ژنو با گروه کاری ناپدید شدگان اجباری ملاقاتی داشتند و در آنجا از اعضاء گروه برای بازدید از ایران و بررسی موضوع ناپدید شدگان از نزدیک دعوت بعمل آوردند، از آن سال به بعد همواره در قطعنامه از این اقدام حسن استقبال شده و عملی ساختن آن مطالبه میشد در قطعنامه سال گذشته مجمع نیز، از انجام چنین دعوتی استقبال شد، و بعنوان یک امر مثبت نام برده شده است ولی در قطعنامه امسال در بخش مربوط به فراخواندن دولت به انجام بعضی از امور، طلبکارانه از دولت

بررسی و گزارش نماید یعنی اگر کسی بخواهد خوش‌بینانه نگاه کند، میتواند بگوید این بیان، چراغ سبز و رهنمودی است برای دستیابی به وسیله‌ای که منتهی به رفع حالت نظارت میشود.

۶- سخن آخر تکرار مطلبی است که به مناسبت‌های مختلف بیان شده است و آن اینکه دولتمردان و تصمیم‌گیران نظام جمهوری اسلامی ایران باید مشخص کنند که آیا حساسیتی نسبت به صدور قطعنامه نقض حقوق بشر علیه جمهوری اسلامی ایران از سوی سازمان ملل دارند و آن را برای اعتبار و حیثیت بین‌المللی این نظام ناخوشایند و احیاناً "زبان‌آور میدانند یا خیر؟ و عزم و اراده برای پایان دادن به این وضعیت دارند یا نه؟ اگر پاسخ مثبت است باید سیاست سنجیده‌ای در پیش گرفت و حداقل برنامه‌ای را که از سوی شورای عالی امنیت ملی تهیه و تصویب شده به مرحله اجرا درآورد و در این راه نخستین گام اهتمام جدی به رعایت حقوق و آزادیهای قانونی مردم بر اساس قانون اساسی در همه زمینه‌های تقنینی، اجرایی، امنیتی و قضائی به خرج داد، اختلاف بینشها و معیارها در درجه دوم اهمیت قرار دارند برای یکبار هم که شده کمیته مشترکی از نمایندگان خبره و صدیق دستگاه‌های فوق‌الذکر تشکیل شود و گزارش‌نماینده ویژه و تحلیلهای او و قطعنامه صادره را مورد بررسی قرار دهند، مطالب خلاف آن را (اگر هست)

مشخص کنند و مستدل پاسخ دهند، نماینده ویژه با اصرار در پی یافتن پاسخ نسبت به مطالب و اطلاعات داده شده به خود و درج آنها در گزارش است، موارد صحیح آن نیز بدون تعصب مورد توجه قرار گیرد و روش درست و عاقلانه‌ای بر مبنای موازین قانون اساسی و شرعی با توجه به مقتضیات زمان برای اصلاح امور انجام شود. البته در کنار این اقدام تلاش جدی سیاسی نیز در روابط بین‌المللی و دو جانبه میتواند اثربخش باشد این دو سه سال گذشته فرصت بسیار خوبی پیش آمده بود که متأسفانه بهره‌برداری صحیح از آن نشد هنوز هم شاید دیر نشده باشد. ولی اگر تفکر غالب در سطح تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران، بی‌توجهی به این قطعنامه‌ها و این برخورد هاست و یا مبتنی بر سوءظن و غرض‌ورزی دولتهای مقتدر و مقامات سازمان ملل میباشد که در هر حال از این اهرم میخواهند علیه جمهوری اسلامی ایران استفاده کنند و حساسیتی نسبت به صدور قطعنامه وجود ندارد، بسیاری از فعالیتهایی که از سوی نمایندگیها در حواله وحوش صدور قطعنامه برای جلب آرا صورت میگیرد، مغایر عزت و حیثیت کشور و نظام است و بهتر است دنبال نشود ولی البته در هر حال این نکته را نباید فراموش کرد که مسئولیت سنگین اجرای عدالت و رعایت حقوق ملت و حفظ اعتبار نظامی که با عنوان نظام اسلامی در دنیا مطرح شده چیزی نیست که بتوان شانه از زیر بار آن خالی کرد.